

■ Översikter och meddelanden

■ Yttrande över de sökande till professor skytteanus i vältalighet och statskunskap vid Uppsala universitet

Hedrade över uppdraget som sakkunniga vid tillsättningen av den skytteanska professuren, Sveriges och världens äldsta alljämt bevarade statsvetenskapliga lärostol, ber vi att få avlämna följande yttrande. Det består i denna första fas i tillsättningsprocessen av en gemensam bedömning av var och en av de sökande i en första del, där vi också anger vårt gemensamma ställningstagande vad avser de sökandes behörighet för professuren. I en andra del anger och motiverar vi vårt urval av en tätgrupp.

Vid ansökningstidens utgång hade nio sökande anmält sig till den rubricerade anställningen. En av dessa, Ingemar RutgerSSon, har inte insänt handlingar som kan ligga till grund för en bedömning. De åtta kvarvarande sökande till professuren är professor Jens Bartelson, Köpenhamn; professor Li Bennich-Björkman, Uppsala; professor Torbjörn Bergman, Umeå; docent Inga Brandell, Stockholm; professor Jörgen Hermansson, Uppsala; professor Joakim Palme, Vällingby; professor Emil Uddhammar, Uppsala; samt docent Anders Westholm, Uppsala.

Vi har tagit del av de behörighetskrav som anges i utlysningen och den anställningsordning som gäller vid Uppsala universitet. Vid tillsättningen skall, som det uttrycks i utlysningen "vikt fästas främst vid vetenskaplig och pedagogisk skicklighet, varvid särskild vikt skall fästas vid den vetenskapliga skickligheten", vilken skall ha ådagalagts "genom självständiga forskningsinsatser som i betydande grad överstiger vad som krävs för docentkompetens". Därutöver skall hänsyn tas till administrativ skicklighet och samarbetsförmåga samt förmåga att samverka med och informera om forskning till det omgivande samhället. Även om statskunskap är den mest centrala delen av ämnesområdet, skall även vältalighet tillmätas betydelse. Rekryteringen skall grunda sig på "en helhetsbedömning av kompetens och skicklighet".

I enlighet härmed disponerar vi våra bedömningar av de sökande under följande fem rubriker: vetenskapliga meriter, pedagogiska meriter, forskningsledning och administrativa meriter, den tredje uppgiften, sammanfattande omdöme. Under vetenskapliga meriter bedömer vi kvalitet och omfång av de sökandes produktion och fäster särskild vikt vid internationell publicering. Vår prövning av pedagogiska meriter innefattar undervisningens omfång, bredd och dokumenterade kvalitet, bidrag till kursutveckling och kurslitteratur samt handledning av doktorander. Under forskningsledning och administrativa meriter granskar vi de sökandes erfarenheter av projektansvar, förmåga att få externa medel samt akademiska och andra förtroendeuppdrag, inklusive tjänstgöring som prefekt eller studierektor. Slutligen bedömer vi under rubriken den tredje uppgiften deras kontakter med det omgivande samhället via medverkan i medier, populärvetenskaplig skriftställning, extramurala föredrag etc. En noggrannare bedömning av vältalighet bland de sökande i tätgruppen sker i nästa fas av tillsättningsprocessen i samverkan med en särskild sakkunnig, professor Lars Burman.

1. Bedömning av de sökande

Jens Bartelson

Professor Jens Bartelson (f. 1961) disputerade 1993 i statsvetenskap vid Stockholms universitet, där han var forskarassistent 1994-98, antogs som docent 1998 och tjänstgjorde som universitetslektor 1998-2000. Han tillträdde 2000 en professur i internationella relationer vid Köpenhamns universitets statsvetenskapliga institution. Under 1997 var han fellow vid SCASSS (Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences).

Vetenskapliga meriter. Bartelsons publikationslista omfattar två internationellt förlagda böcker, ett bokmanuskript under granskning på internationellt förlag, 8 kapitel i antologier, 19 tidskriftsartiklar (varav 13 i internationella tidskrifter) samt ett flertal uppslagsord i *Statsvetenskapligt lexikon* och några bokrecensioner. Han står som ensam författare till samtliga verk. Med ansökan har insänts 10 arbeten, samtliga skrivna på engelska och internationellt publicerade.

En reviderad version av Bartelsons avhandling publicerades 1995 under titeln *A Genealogy of Sovereignty* i serien Cambridge Studies in International Relations på Cambridge University Press. Denna bokserie har kommit att inta en central position inom IR-forskningen. Även hans nästa bok, *The Critique of the State* (2005), utkom på ansedda Cambridge University Press. I båda dessa verk genomför Bartelson en kritisk analys av centrala begrepp i studiet av internationell politik. Han placerar sig i skärningspunkten mellan politisk teori och internationella relationer (IR), och hans främsta intresse är hur politiska begrepp och rådande politisk ordning konstituerar varandra i olika tidsperioder och kontexter. Hans frågeställning gäller inte vad begreppen egentligen betyder utan hur de används och vad man åstadkommer politiskt med olika tiders språkbruk.

I *A Genealogy of Sovereignty* analyserar Bartelson det centrala men mångtydiga suveränitetsbegreppets användning under renässansen, den klassiska eran och moderniteten. Han gör inga anspråk på en heltäckande historisk genomgång utan arbetar med hjälp av exempel. I centrum står relationen mellan makt och kunskap, och användningen av suveränitetsbegreppet vid olika tider relateras till olika kunskapsuppfattningar. Angreppssättet är likartat i *The Critique of the State*. Här är det statsbegreppets användning som nagelfars i ett historiskt, filosofiskt perspektiv. Båda verken är originella och uppslagsrika men kräver mycket av läsaren. Framställningen är inte alltid lättgenomtränglig. I sina kritiska analyser framstår Bartelson som en mästare på att avslöja motsägelser och cirkelresonemang i såväl tidigare som nutida tänkares resonemang.

Dessa kvaliteter återkommer i de artiklar och det nya bokmanus som Bartelson insänt med sin ansökan. Utöver statsbegreppet, som han ofta återkommer till, utsätts andra centrala begrepp för kritisk granskning. I "The Trial of Judgment: A Note on Kant and the Paradoxes

of Internationalism" (*International Studies Quarterly*, 1995) utgår Bartelson från paradoxala drag i modern internationalism, som har att göra med svårigheterna att genomföra radikala förändringar av en stelnad struktur av suveräna stater samt med svårigheterna att införa universalism i en värld präglad av pluralism. I sin omtolkning av internationalismens problem tar han Kant till hjälp, speciellt dennes begrepp "reflective judgment" och "historical signs".

IR-forskningens historia och disciplinära identitet står i fokus i "Short Circuits: Society and Tradition in International Relations Theory" (*Review of International Studies*, 1996). Här visar Bartelson hur anspråken på en egen, kontinuerlig tradition inom subdisciplinen vilar på distinktionen mellan system och samfund, som går tillbaka till skillnaden mellan Hobbes och Grotius och idag företräds av neorealister kontra den sk engelska skolan. Bartelson hävdar att det som beskrivs som en kontinuerlig IR-tradition i själva verket handlar om att teoretiker med nutiden som utgångspunkt söker efter ett förflutet som passar deras syften och gör sig skyldiga till "reification of an artificial past" (s. 346). Identitetsbegreppet är också centralt i "Second Natures: Is the State Identical with Itself?" (*European Journal of International Relations*, 1998). Här driver Bartelson tesen att existerande uppfattningar om statsidentitet i nutida IR-teori bygger på cirkelresonemang.

I "Making Exceptions: Some Remarks on the Concept of Coup d'Etat and Its History" (*Political Theory*, 1997) utsätts begreppet statskupp för kritisk idéhistorisk analys. Bartelson ser problemen kring statskupper som en reflektion av det mera generella filosofiska problemet om relationen mellan det regelbundna och det exceptionella. Artikeln är originell i såväl ämnesval som analys, och den är fylld av fyndiga formuleringar, som "the demand that an action ought to be justified in advance threatens to undermine its execution, while its execution undermines the future possibility of justifying it" (s. 335).

Det idag flitigt använda begreppet globalisering utsätts i några artiklar för Bartelsons kritiska granskning. "Three Concepts of Globalization" (*International Sociology*, 2000) beskriver dagens "ontologiska interregnum" mellan statscenterade och globala perspektiv med termerna "transference", "transformation" och "transcendence". Det är nog Bartelsons mest pedagogiska och lättlästa skrift. "Facing Europe: Is Globalization a Threat to Democracy?"

(*Distinktion*, 2004) utgår från en grundläggande paradox i demokratisk teori: "the proper boundaries of a democratic political community cannot be justified in a democratic way" (s. 50). Och i "Making Sense of Global Civil Society" (*European Journal of International Relations*, 2006) visar han att civilsamhället är ett begrepp som förutsätter staten och att idén om ett globalt civilsamhälle därför passar illa in i globaliseringsretoriken.

Bartelsons kritiska blick har kort sagt riktats mot en rad nyckelbegrepp. Ofta kritiserar han det nutida bruket av klassiska filosofer och går då tillbaka till originaltexterna och gör sin egen uttolkning. Dock förfaller han aldrig till exegetik – hans fokus är konsekvent inställt på centrala begrepp, inte de filosofer och statsmän som använder dem. Ett annat tema i Bartelsons produktion är framväxten av internationella relationer som akademisk disciplin. Samtliga skrifter präglas av skarpsinniga iakttagelser och fyndiga formuleringar. Han är en god stilist, som ägnar språket stor omsorg. Genomgående är samtidigt att Bartelsons texter knappast kan karakteriseras som lättillgängliga. Den andra sidan av det myntet är att läsaren ständigt tvingas till eget tänkande.

Sammanfattningsvis behandlar Bartelson centrala begrepp inom IR-forskningen, vars betydelse sträcker sig bortom denna subdisciplin till hela det statsvetenskapliga fältet. Han gör det på ett synnerligen originellt och tänkvärt sätt. Kvaliteten i hans produktion framgår av att samtliga insända verk varit utsatta för internationell peer review, i flera fall mycket krävande sådan. Cambridge University Press har, som nämnts, en ledande position i fråga om att ange forskningsfronten inom IR, och tidskrifter som *European Journal of International Relations* (där Bartelson publicerat sig två gånger), *International Studies Quarterly* och *Review of International Studies* tillhör de främsta på området med hög "impact".

Volymmässigt är Bartelsons produktion också omfattande. Med den nya, ännu opublicerade monografen *Visions of World Community*, som går tillbaka till 1200-talet i försöken att spåra ursprunget till nutida teorier om kosmopoliticism, kommer han vid 46 års ålder upp till tre stora, tungt vägande monografier. Därtill kan läggas en relativt omfattande artikelproduktion. Han är ensam författare till samtliga verk i sin publikationslista. De allra flesta skrifterna – och samtliga av de insända – är skrivna på (utmärkt)

engelska. Han vänder sig således entydigt till, och har uppmärksammats av, en internationell publik.

Pedagogiska meriter. Bartelson har enligt egen uppgift i ansökan undervisat i genomsnitt ca 5 timmar i veckan, alltsedan han 1990 började anlitas i undervisningen i Stockholm. Prefekten vid Köpenhamns-institutionen uppger i sitt intyg att hans genomsnittliga undervisningsvolymer där varit 4 timmar i veckan sedan 2000. Bartelson har undervisat företrädesvis på forskarutbildningen i internationell politisk teori, men även på grundutbildningen i kvalitativ metod och politisk idéhistoria. Han anses som en skicklig pedagog – intyget från prefekten i Köpenhamn vittnar om goda kursutvärderingar och talar om "a strong commitment to academic excellence" parat med "an equally strong commitment to his students and their intellectual growth".

Bartelson har varit handledare för 6 doktorander som avlagt examen 2003-7, i två fall som biträdande handledare. I såväl Stockholm (1996-2000) som Köpenhamn (2002-5) har han varit huvudansvarig för forskarutbildningen. Hans uppgifter har gällt såväl rekrytering och urval av doktorander som kursutveckling. Intyg från båda ställena ger honom utmärkta vitsord för sättet att genomföra de uppgifterna.

Forskningsledning och administrativa meriter. Bartelson har profilerat sig som ensamforskare snarare än som organisatör av större projekt eller program. I ansökan finns inga uppgifter om större forskningsanslag.

Hans administrativa förmåga har ådagalagts i samband med uppgiften som huvudansvarig för forskarutbildningen i Stockholm och Köpenhamn. På båda ställena genomförde han omfattande omorganisering av utbildningen för att möta en ökande tillströmning av doktorander. I Köpenhamn fanns "fund-raising" med bland hans uppgifter. Intyg från Stockholm och Köpenhamn vitsordar i identiska formuleringar Bartelsons "considerable managerial skills". I Köpenhamn har Bartelson dessutom under perioden 2002-5 varit koordinator för all undervisning på högre nivåer i internationella relationer.

Den tredje uppgiften. Bartelson har i ringa utsträckning bidragit till den allmänna samhällsdebatten. Det hänger, som han själv anger i ansökan, samman med karaktären av hans forskning.

Sammanfattande omdöme. Bartelson har en vetenskaplig produktion av hög kvalitet och med tydlig internationell profil. Han har omfattande pedagogiska erfarenheter, inte minst inom forskarutbildningen. Hans administrativa meritering är tillfyllest om än inte lika stark, och han saknar erfarenhet av att leda större forskningsprojekt. I fråga om omvärldskontakter är hans meritering svagare. Sammantaget finner vi Jens Bartelson behörig för den utlysta professuren.

Li Bennich-Björkman

Li Bennich-Björkman (f.1960) disputerade 1991 vid Uppsala universitet, där hon sedan dess har varit verksam. Hon antogs som docent 1997, blev universitetslektor 1999 och är från 2007 professor i statsvetenskap. Bennich-Björkman har varit föräldraledig i sammanlagt cirka två år, omräknat till heltid.

Vetenskapliga meriter. Bennich-Björkmans publikationslista innehåller 35 titlar (recensioner och konferenspapers ej medräknade). De omfattar utöver avhandlingen 5 böcker, varav en lärobok och ett bokmanus (antaget, men ännu inte publicerat); 6 artiklar, samtliga i internationella tidskrifter, 20 kapitel i antologier samt två egna utredningar och två bidrag till utredningar. Med ansökan har insänts 10 arbeten. Utöver avhandlingen ingår två böcker och ett bokmanus (varav två är skrivna på engelska), en tidskriftsartikel, tre antologikapitel och två rapporter.

I Bennich-Björkmans avhandling, *Statsstödda samhällskritiker: Författarautonomi och statsstyrning i Sverige* (Tiden 1991), studeras förhållandet mellan den svenska staten och Sveriges Författarförening (senare -förbund). Avhandlingen vilar på omfattande källstudier, och huvudvikten ligger på framväxten av Författarfonden och biblioteksersättningsystemet. Avhandlingens teoretiska perspektiv hämtas från samtidens korporatismforskning och dess tonvikt på samspelet och det ömsesidiga beroendet mellan stat och intresseorganisationer (Schmitter, Offe m.fl.). Den teoretiska ramen är nyinstitutionalismen, dock med det medvetna valet från Bennich-Björkmans sida att hon tillmäter studiet av aktörernas idéer och handlingar större vikt än vad som är normalt inom detta betraktelsesätt. Staten representeras primärt genom den socialdemokratiska kulturpolitiken, som just var under utveckling i den undersökta perioden. Studien visar att författarförbundet hade avgöran-

de inflytande på konstruktionen av bidragssystemet och på fördelningen av medlen, och att det faktiskt visade sig möjligt att kombinera författarnas önskemål om autonomi med statsstöd inom ramarna för den skandinaviska staten. Intentionen sägs vara att pröva några av korporatism litteraturens antaganden om det ömsesidiga beroendet, här inom kulturpolitiken. På denna punkt lämnar konklusionen dock en del övrigt att önska. Men i det stora hela är avhandlingen välskriven och representerar en gedigen historisk analys utifrån ett intressant teoretiskt perspektiv.

Utbildningsforskning är ett av Bennich-Björkmans viktigaste forskningsfält, och forskningen omfattar både skol- och universitetsnivå. Det är karakteristiskt för hennes forskning inom detta och andra fält att hon fokuserar på betydelsen av institutionella ramar och institutionella förändringar. Huvudfokus ligger på institutionskultur i vid mening, i huvudsak studerad genom komparation av ett antal institutioner med varierande kultur. Detta betraktelsesätt visar sig vara framgångsrikt. Bland Bennich-Björkmans många titlar inom utbildningsforskning har tre arbeten insänts. Boken *Organising Innovative Research: The Inner Life of University Departments*, skriven för The International Association of Universities (Pergamon 1997), syftar till att undersöka vad som skapar excellenta akademiska miljöer. Den teoretiska inspirationen hämtas från bl.a. Putman, Merton och Elster. Datainsamlingen sker via face-to-face-intervjuer. Metoden är komparativ: Med hjälp av reputationsmetoden utvaldes fyra excellenta/innovativa och tre stagnerade universitetsinstitut i Sverige. Analysen av kända dimensioner såsom storlek, åldersprofil, mobilitet, andelen kvinnor och finansiella resurser visar endast smärre skillnader. Däremot kan studien påvisa betydande skillnader mellan de två kategorierna vad gäller en rad kulturella faktorer relaterade till institutens inre liv. De mer innovativa forskningsmiljöerna präglas av gemensamma teoretiska och metodologiska infallsvinklar, en amerikansk-inspirerad syn på doktorandstudierna, en miljö med stark "social cement" samt tydligt, men inte auktoritärt, ledarskap m.m. Hon konkluderar att varken ekonomiska incitament eller "evalueringsindustrin" i sig kan skapa ett kreativt intellektuellt klimat på en institution. Följaktligen pekar hon på en motsättning mellan statsmaktens kortsiktiga styrningsintressen och utvecklingen av excellenta miljöer, vilken ses som en

långsiktig process. Denna omfattande och väl genomförda studie har utan tvekan bidragit med ny kunskap inom ett fält där politiken i allt för ringa utsträckning har varit kunskapsbaserad.

Boken *Någonting har hänt: Förbättring och frustration i svenska lågstatuskolor* (2002) är en studie av s.k. problem- eller lågstatuskolor på högsta-dienivå, finansierad av Svenska Kommunförbundet. Även här är infallsvinkeln komparativ: Sju skolor har valts ut med den innovativa Navestadskolans i Norrköping som fokus. Hon undersöker hur denna skola, som ligger i ett socialt utsatt område med hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och många invandrade, lyckades vända trenden och bli en föregångsskola. Studien är väl utförd och välskriven, och visar Bennich-Björkmans betydande förmåga att förmedla sin forskning till en allmän publik. Rapporten *Överlever den akademiska friheten?* (2004) är ännu ett exempel på hennes förmåga att genom djuplodande intervjuer avtäckta komplexa samband och förmedla resultaten till en bred publik. Rapporten är skriven på uppdrag av Höskoleverket. Återigen ligger fokus på betydelsen av institutionella förändringar, i detta tillfälle betydelsen av ändrad forskningsfinansiering och den ökande bördan från grundutbildningsuppdraget som universitetet har fått. En engelsk version har antagits till *Higher Education Quarterly*.

Som led i ett forskningsprojekt vid Institutionen för hälso- och vårdvetenskap har Bennich-Björkman utarbetat forskningsrapporten *Förutsättningar för politiska prioriteringar i offentlig sjukvård – en jämförelse mellan landstingen i Östergötland och Uppsala* (2004). Studiens ämne är relevant och aktuellt: Hur skapas förutsättningar för att möjliggöra de obehagliga, men nödvändiga öppna prioriteringarna inom vårdsektorn när resurserna är begränsade, de medicinska behandlingsmöjligheterna ökande och befolkningens levnadsålder stigande? Denna intressanta jämförelse visar att den långt mer decentraliserade organisationsstrukturen och de många personliga mötesplatserna i Östergötland – i motsättning till Uppsala – skapar en förtroendestruktur som möjliggör t.o.m. obehagliga prioriteringar. Däremot blir slutsatsen att den hierarkiska strukturen i Uppsala, där den medicinska professionen och Akademiska Sjukhuset är kraftfulla aktörer, antagligen är bättre på att skapa en god forskningsmiljö.

I artikeln ”Dr. Spock och medborgardygdena” i antologin *Framtidens dygder – etik i praktiken*

(1999) utvecklar Bennich-Björkman tesen att den viktigaste faktorn bakom det sjunkande politiska deltagandet inte är brist på ”förtroende”, utan snarare framväxten av en ”villkorsinställning” till deltagandet, där exit har blivit en konstant möjlighet. Mot bakgrund av en omfattande litteraturstudie på fältet kopplar artikeln på ett nytt sätt mentalitetshistoriska utvecklingsdrag i barnuppfostran och socialisering till utvecklingsdrag i politiskt deltagande och gemenskapskänsla. Hon pekar på att barnuppfostran har utvecklats sig från disciplinering till fokus på det individuella barnets utveckling med därav följande ”lustetik” eller ”fun morality” baserad på en ny individualism och självsäkerhet. Med denna artikel bidrar Bennich-Björkman med en intressant komplettering (eller utmaning?) av Ingleharts tes om de postmateriella värderingarna.

Postkommunistisk demokrati har stått mest centralt i Bennich-Björkmans forskning under de senaste åren. Hon har bidragit till detta expanderande forskningsfält med forskning om kollektiva kulturer och dessas betydelse för utveckling av demokrati. I flera artiklar utvecklar Bennich-Björkman sin huvudtes att variationer i förekomsten av ett semiautonomt civilsamhälle (”soft resistance”) i nätverk, klubbar och andra organiseringar under kommunismen – särskilt tiden från Stalins död till starten av perestrojkan – har haft stor betydelse för hur de postkommunistiska demokratierna har utvecklats sig. Tre av hennes många arbeten inom ämnet postkommunistisk politik har insänts till bedömning.

I kapitlet ”Building Post-Communist States: Political Corruption and Strategies of Party Formation in Estonia and Latvia” i antologin *Building Democracy and Civil Society East of the Elbe* (2006) drar hon slutsatsen att Estland med sin långt mer utvecklade ”civil culture” var vida bättre förberett på övergången till demokrati än Lettland. Även själva partibildningsprocessen tillmäts vikt. Den beroende variabeln, skillnaderna i ”resultatet”, diskuteras dock inte direkt i artikeln, som bara använder Världsbankens klassifikationer av länderna med hänsyn till (1) korruption och (2) ”state capture”, dvs. olaglig infiltration i politiken från maktfulla ekonomiska aktörers sida. Artikeln ”The Cultural Roots of Estonia’s Successful Transition: How Historical Legacies Shaped the 1990s” (forthcoming i *East European Politics and Societies*) innehåller en mer omfattande kartläggning av grupper och

nätverk i Estland under kommunismen. Bennich-Björkmans argumentation om den estniska elitens kvaliteter, bl.a. beskrivna som "the capacity for moral choices" kunde dock varit närmare utvecklad. I källhänseende vilar artikeln på samma intervjuer som i ovannämnda artikel, här dock kompletterade med intervjuer med estländare födda 1915-25.

Bennich-Björkmans tyngst vägande, nyare arbete är *Political Culture under Institutional Pressure: How Institutional Change Transform Early Socialization* (bokmanus, accepterat av Palgrave Macmillan). Boken är uttryck för en klar progression i hennes vetenskapliga arbete, och i sin slutgiltiga form kommer boken utan tvekan att representera ett viktigt bidrag till teoriutvecklingen inom fältet. Teoretiskt önskar hon överbrygga schismen mellan å ena sidan "the rationalists", vars grundaxiom är "the economic man", som förväntas anpassa sig till nya förhållanden och å andra sidan "the culturalists". Sistnämnda forskningstradition kopplas i Bennich-Björkmans version samman med teorin om att påverkan under tidiga levnadsår är formativ för hela livet. Bokens empiri hämtas från de tidigare nämnda intervjuerna kompletterade med en enkät kring politisk-kulturella värderingar bland tre grupper estländare som var unga i mellankrigstidens Estland, men som idag lever i Sverige, Kanada respektive Estland ("hemeständare") – en välvald forskningsdesign för denna problemställning. I tolkningen av resultaten för Bennich-Björkman in Ecksteins tes som tillmäter frågan om korrespondens mellan de nya omgivningarna och de ursprungligen insocialiserade värderingarna stor självständig vikt. Skillnaderna mellan det multikulturella invandrarlandet Kanada, det homogena, välfärdsstatliga Sverige och det postkommunistiska Estland blir viktiga förklaringsfaktorer. Men samtidigt konkluderar hon att generationen oberoende av bostadsort idag har en del gemensamma uppfattningar från mellankrigstidens Estland om vad det vill säga att vara medborgare. I sina tolkningar utmanar Bennich-Björkman tidigare teser om likheterna mellan svensk och estländsk politisk kultur. Tvärtom argumenterar hon för att mellankrigstidens estländska kultur ligger betydligt närmare den liberala och individualistiska kanadensiska kulturen än den svenska.

Med sitt intressanta teoretiska perspektiv och unika empiriska material lämnar Bennich-Björkman med boken ett viktigt bidrag till flera forskningsområden. Manuskriptet förefaller

dock inte vara helt färdigt. Hon diskuterar själv problemen med de s.k. "biografiska" eller retrospektiva intervjuerna p.g.a. tendensen till att det förflutna konstrueras i ljus av nutiden. Men man skulle kunna sätta frågetecken kring validiteten av den karakteristik av civilsamhällets organisation och medborgarnas hållning till politik i mellankrigstidens Estland, som idag levereras av intervjupersoner som var unga på den tiden – vissa av dem till och med mycket unga (födda 1915-25).

Bennich-Björkmans analyser av variationerna i civilsamhället under kommunismen ("soft resistance") är ett viktigt, självständigt forskningsbidrag. I manuskriptet "Between Resistance and Opposition: Developments After Stalinism" (forthcoming i en konferensantologi) vidgar hon den komparativa analysen till att utöver de tre baltiska länderna också omfatta Slovenien och Bulgarien. Studien visar att två av de mest framgångsrika nya staterna, Estland och Slovenien, bågge hade starka civilsamhälleliga nätverk under kommunismen och därmed hade utvecklat politiska eliter med strategiska och politiska kapaciteter, som blev avgörande för utvecklingen av de nya demokratierna. I sin forskning om postkommunismen bidrar Bennich-Björkman till att öppna den "black box" som civilsamhället under kommunismen hittills i viss utsträckning har varit. Med sitt nya forskningsprojekt om den informella elitsocialiseringen i Bulgarien, Rumänien och Ukraina (finansierat av Sieps) och genom sitt stora forskningsnätverk i de baltiska och öst- och centraleuropeiska länderna håller hon på att etablera sig som en ledande forskare på området.

Sammanfattningsvis kan det sägas att Bennich-Björkmans forskningsprofil är bred och vittfamnande, samtidigt som hennes vetenskapliga produktion håller hög kvalitet, är av betydande omfång och har en klar internationell profil.

Pedagogiska meriter. Bennich-Björkman har mycket omfattande pedagogiska meriter. Hon har i huvudsak förlagt sin undervisning till Uppsala universitet, dock har hon varit gästlärare på Hyderabad University, Indien. Hon har undervisat på alla nivåer. Sedan 1986 har det sammanlagt blivit 2.900 timmar på grundutbildningen och forskarutbildningen. Hennes undervisningserfarenhet är bred, i och med att hon har undervisat inom de flesta av statskunskapens ämnen. Hon har tillsammans med två kol-

leger stått för en omfattande omorganisation av institutionens A-kurs.

Bennich-Björkman har varit huvudhandledare för tre och biträdande handledare för två disputerade doktorander. Hon har ett dokumenterat, mycket bra omdöme som handledare på forskarutbildningen. Hon har genomgått handledarutbildning 1997. Hennes mångsidiga forskningsprofil breddar institutionens handledningskapacitet betydligt.

Som en särskild merit bör nämnas att Bennich-Björkman varit ansvarig projektledare för forsknings- och utbildningssamarbetet ”NORD-BALT” 1999-2005, som inkluderar forskare, doktorander och grundstudenter från Uppsala universitet (statsvetenskapliga institutionen, freds- och konfliktkunskap, juridiska institutionen, och institutionen för östeuropastudier), Göteborgs universitet, Tartu universitet och Tallins universitet, bägge Estland, samt University of Latvia i Riga (finansierat av STINT). Hon är också ansvarig projektledare för forsknings- och utbildningssamarbetet ”The Roles and Relations of Post-Soviet Elites”, som omfattar politologiska och sociologiska institutioner i Ukraina, Estland och Uppsala (2006-).

Bennich-Björkman har vidare meriterat sig som läromedelsförfattare. Hon är medredaktör för och har skrivit två kapitel i boken *The Baltic Sea Region: Culture, Politics, Societies* (2002), som används i ett flertal länder omkring Östersjön. Boken har översatts till ryska, ukrainska och vitryska. Boken *Skolkulturer* (medredaktör och kapitelförfattare) används inom pedagogik och i lärarutbildningen. Nämnas kan också att Bennich-Björkman är medredaktör för en kommande grundbok till A-kursen i statsvetenskap med titeln *Mellan folkhem och Europa* (Liber).

Forskningsledning och administrativa meriter. De ovannämnda samarbetsprojekten innebär också forskningsledning. Överlag har Bennich-Björkman ett stort internationellt forskningsnätverk. Hon har mottagit forskningsbidrag från HSR/VR 1998-2001, RJ 2002-08, VR 2006-09 och 2007-09, STINT 1999-2005, och har utfört uppdragsforskning för Svenska Kommunförbundet 1999-2001, Sieps 2006-08, Svenska Institutet 2006-07 och Högskoleverket 2003-05. Hon har eller har haft poster i en rad vetenskapliga råd och beredningsgrupper, bl.a. som styrelsesmedlem i STINT, 2000-04 och ordförande i *Stiftelsen för internationalisering av svensk högre utbildning och forskning* – beredningsgrupp för kulturvetenska-

per, 2002-04. Hon var studierektor för forskarutbildningen 1996-97.

Den tredje uppgiften. Bennich-Björkman har starka meriter på detta område. Hon har skrivit ett flertal populärvetenskapliga böcker, bl.a. boken *Arbete? Var god dröj! Invandrare i välfärdssambället* (med Christer Lundh, Rolf Ohlsson, Dan-Olof Rooth, Peder Pedersen, SNS 2002). Hon har varit ledarskribent på *Upsala Nya Tidning* 1987-90, från 2002 krönikör på samma tidning, samt har skrivit många artiklar i tidskrifter och tidningar. Hon har hållit många föreläsningar och föredrag i Sverige och utomlands.

Sammanfattande omdöme. Bennich-Björkmans vetenskapliga produktion håller hög kvalitet, har ett stort omfång och en mycket tydlig internationell profil. Hennes pedagogiska meriter är imponerande. Vad gäller forskningsledning, forskningsfinansiering samt administrativa erfarenheter är hennes meriter mycket betydande. Hennes insats i fråga om samverkan med det omgivande samhället är också omfattande. Vi finner att Li Bennich-Björkman är behörig för den utlysta tjänsten.

Torbjörn Bergman

Professor Torbjörn Bergman (f. 1957) disputerade 1995 i statsvetenskap vid Umeå universitet, där han antogs som docent 2002 och har tjänstgjort som forskarassistent och universitetslektor, innan han 2005 befordrades till professor. En stor del av sin forskarutbildning fick han genom Fulbright Graduate Student Exchange vid University of Minnesota, och 1999-2000 var han gästforskare vid University of California, San Diego.

Vetenskapliga meriter. Bergmans publikationslista omfattar en monografi (doktorsavhandlingen), tre antologier där han är medredaktör, två temanummer av tidskrifter där han är (med)redaktör, 13 tidskriftsartiklar, 19 kapitel i antologier, en bokrecension och ett par konferenssuppsatser. Den absoluta merparten av hans verk är skrivna på engelska. Med ansökan har insänts 10 arbeten. Utöver avhandlingen ingår där 4 samredigerade volymer, ett antologikapitel, två redigerade temanummer med egna artiklar samt två tidskriftsartiklar.

Redan i avhandlingen *Constitutional Rules and Party Goals in Coalition Formation* (1995) uppvisar Bergman kvaliteter som sedan utvecklets och finslipats i hans fortsatta produktion: intresset

för samspelet mellan konstitutionella regelverk och politiska partiers målsättningar, för parlamentarismens spelregler generellt och minoritetsregeringars ställning mera specifikt; viljan och förmågan att betrakta svensk politik i ett större komparativt sammanhang; ambitionen att nå ut till en internationell politik genom att skriva på engelska även om svensk politik; förmågan att kombinera teori och empiri; samt det goda metodologiska handlaget. Även om Bergman i avhandlingen ibland mobiliserar en väl stor apparat för att påvisa det redan uppenbara, visar han stor kreativitet och uppslagsrikedom. Distinktionen mellan positiv och negativ parlamentarism, som han lanserade redan i artikeln "Formation Rules and Minority Governments" (*European Journal of Political Research*, 1993), har kommit att användas i både egen och andras fortsatta forskning.

Om "constitutional design", koalitions-teori och nyinstitutionalism var inspirationskällor till avhandlingen, kommer principal-agent (P-A)-teori att spela en framträdande roll i hans fortsatta produktion. Det hänger samman med att han inlemmas i ett större internationellt nätverk och i ökande grad publicerar sig tillsammans med andra forskare. Delegationskedjan i parlamentariska demokratier (från väljare till valda representanter, från representanter till regering(schef), från regering(schef) till fackministrar och från fackministrar till tjänstemän) blir föremål för ingående studier av Bergman och hans forskarkolleger. Inom nätverket med ett stort antal ledande internationella forskare (med Kaare Strøm som centralgestalt) lyckas man utmejsla ett gemensamt analytiskt ramverk kring nyckelbegreppen delegation och ansvarsutkrävande (accountability) samt bygga upp och genomföra avancerade komparativa analyser av en stor databas.

I ett temanummer av *European Journal of Political Research* (2000), med Bergman som gästredaktör tillsammans med Kaare Strøm och Wolfgang Müller, läggs grunden för det analytiska ramverket i redaktörernas introduktion och ett antal individuella artiklar. Utöver introduktionen bidrar Bergman här med en egen artikel om EU som en femte länk i delegationskedjan (från stats- till EU-nivå). Det är en problematik, som Bergman återkommer till i andra sammanhang, som i artikeln "National Parliaments and EU Affairs Committees" (*Journal of European Public Policy*, 1997), där han jämför instrumenten för parlamentarisk kontroll av EU-frågor i 15 natio-

nella parlament och diskuterar olika förklaringar till den påvisade variationen. Tillsammans med Erik Damgaard har han redigerat en antologi kring hur EU påverkat delegationskedjorna i de nordiska parlamentariska demokratierna, där han själv skrivit introduktionen med det analytiska ramverket (*Delegation and Accountability in European Integration*, 2000). Tillsammans med statsvetarkollegier i Umeå har Bergman sammanställt en bok av lärobokskaraktär, *EU och Sverige* (2005), vilken ger en ingående och initierad genomgång av sammanflätningens problematik. Bergman anger i sin ansökan länken mellan skandinavisk parlamentarism och EU som ett av sina framtida forskningsområden.

Ett temanummer av *Scandinavian Political Studies* (2004) med Bergman och Strøm som gästredaktörer, jämför de skandinaviska ländernas delegationskedjor med särskild tonvikt på medborgarnas minskande möjligheter att utkräva ansvar. Den mest omfattande komparativa analysen genomförs emellertid i den mäktiga volymen *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies* (2003) med Bergman, Strøm och Müller som redaktörer, utgiven på ansedda Oxford University Press. Den innehåller auktoritativa sammanfattningar av forskningsläget och en teoretisk ram, länderkapitel och systematiska, teoridrivna jämförelser mellan 17 västeuropeiska länder. Bergmans bidrag är omfattande. Tillsammans med medredaktörerna har han skrivit det inledande, tongivande kapitlet och två avslutande kapitel. Därutöver står han som ensam författare till kapitlet om Sverige och medförfattare till kapitlet om Grekland. Men framför allt är han en av 4 författare till det mer än hundrasidiga, viktiga kapitlet "Democratic Delegation and Accountability: Cross-national Patterns", där de 17 ingående länderna jämförs i olika dimensioner med sofistikerade metoder. Boken har blivit ett standardverk på sitt område och har kommit ut i en paperback-upplaga. Det är ett framstående monument över vad samarbete i stora, internationella forskarnätverk kan åstadkomma, och det framgår klart att Bergmans insatser inte varit ringa.

Det politiska spelet kring regeringsbildningar i allmänhet och koalitions- och minoritetsregeringar i synnerhet är ett annat framträdande forskningsintresse hos Bergman. Samma redaktörstrio som i föregående volym har sammanställt antologin *Cabinets and Coalition Bargaining* (2007), där koalitionsregeringars livscykel (formering, regerande, upplösning) analyseras med

hjälp av omfattande data från samma 17 länder under perioden 1945-99. I en uppslagsrik artikel, "Captives No Longer, but Servants Still?" (*Government and Opposition*, 2006), diskuterar han tillsammans med Tim Bale stödpartiernas roll i "kontraktsparlamentarism" med institutionaliserade överenskommelser om politiskt stöd till minoritetsregeringar på basis av svenska och nyzeeländska erfarenheter.

Bergmans vetenskapliga produktion är sammanfattningsvis omfattande och av hög, internationell kvalitet. Han publicerar sig företrädesvis på engelska, och centrala delar av hans produktion har varit utsatt för krävande peer review. Som en etablerad medlem i ett internationellt forskarnätverk har han i hög grad publicerat tillsammans med andra kolleger. Det gör att hans individuella insatser ibland kan vara svårbedömda. Hans forskning kan sägas ha kumulativ karaktär, såtillvida att hans olika skrifter bygger på varandra och rör sig inom en väl avgränsad tematisk sfär av centralt statsvetenskapligt intresse. Bergman framstår kort sagt som en synnerligen produktiv, kreativ, målmedveten, internationellt uppmärksammad forskare.

Pedagogiska meriter. Bergman har undervisat på samtliga nivåer, men mest på forskarutbildningen. Antalet undervisningstimmar framgår inte av ansökan. Enligt studierektorns intyg får han genomgående goda kursvärderingar. Han undervisar även på den juridiska institutionen i svensk och jämförande konstitutionell rätt. Han har genomgått universitetspedagogisk utbildning.

Bergman har varit huvudhandledare för tre doktorander fram till disputation och biträdande handledare för ytterligare tre. Dessutom har han varit biträdande handledare för en doktorand i juridik. F.n. handleder han två doktorander med EU-relaterade avhandlingsämnen.

Under flera år har Bergman varit huvudsvarig samordnare för uppsatsseminarier på högre nivå, och han har utvecklat kurser om EU och konstitutionella frågor. Sammantaget får hans pedagogiska meriter betraktas som god.

Forskningsledning och administrativa meriter. Bergman har fått externa forskningsanslag från Riksbankens Jubileumsfond och NOS-S för stora projekt, som involverat flera forskare. Han har organiserat internationella workshops och konferenser och är sedan 2004 ledamot i Beredningsgrupp 5 i Vetenskapsrådet. Han anlitas som referee i flera europeiska och skandinaviska tidskrifter. Vidare har han varit

sakkunnig och ledamot i betygsnämnder. Några institutionsadministrativa uppdrag av typ prefekt eller studierektor har han inte haft.

Den tredje uppgiften. Även om han inte är någon flitig samhällsdebattör, har Bergman i olika sammanhang presenterat sin forskning för en icke-akademisk publik. Han har varit expert i en utredning från riksdagen och i en SOU (1996:42). Man kan säga att Bergman inte försummar – men knappast prioriterar – den tredje uppgiften.

Sammanfattande omdöme. Bergmans omfattande vetenskapliga produktion uppvisar genomgående hög kvalitet. Han ingår i ett större internationellt forskarnätverk och publicerar sig internationellt, vanligtvis tillsammans med andra deltagare i nätverket. Han har relativt god pedagogisk meritering. Han har omfattande erfarenheter av forskningsledning och -samordning, men har haft få andra administrativa uppdrag. Hans meritering i fråga om omvärldskontakter är begränsad. Sammantaget finner vi Bergman behörig för den utlysta professuren.

Inga Brandell

Inga Brandell (f. 1946) disputerade 1981 i statskunskap vid Uppsala universitet, och har innehaft anställningar vid Uppsala och Stockholms universitet som forskningsassistent, seniorforskare och forskningsledare. Mellan 1982 och 1984 var hon seniorforskare vid International Peace Research Institute, PRIO, Oslo. Hon har tjänstgjort som lektor i statsvetenskap på Södertörns högskola 1999 och åter från 2003 och var biträdande direktör för Svenska Institutet i Alexandria, Egypten, 2000-02. Hon antogs som docent i statskunskap vid Uppsala universitet 2004.

Vetenskapliga meriter. Brandells publikationslista består av 38 arbeten (recensioner ej medräknade). Hon har skrivit två böcker utöver avhandlingen och har redigerat två antologier. Hon har publicerat 10 artiklar i vetenskapliga tidskrifter, varav två engelskspråkiga, en i italiensk och en i en fransk tidskrift. Därutöver är hon författare till 14 artiklar i antologier och 9 bidrag till rapporter. Med ansökan har insänts 10 arbeten. Utöver avhandlingen (på franska) ingår en populärvetenskaplig bok, två engelskspråkiga, redigerade antologier (vari två inledningar och ett slutkapitel) samt 4 antologikapitel.

Brandell har till bedömning medsänt ett tidigt arbete från 1969: "22-marsrörelsen i Frankrike" i Uppsala-antologin *Idéer och ideologier*. Vid denna tidpunkt var teorin om sociala rörelser, som Brandell själv påpekar, inte lika utvecklad som idag. Men artikeln ger en djupgående inblick i den franska studentrörelsens aktions- och organisationsformer, strategier och taktik. Artikeln diskuterar tre av dåtidens skolor inom fältet: den (ungdoms)psykologiska skolan (bl.a. Lipset), den sociologiska makt- och klasskampsanalysen (bl.a. Touraine) och slutligen den historiskt materialistiska infallsvinkeln (Gramsci). Den i artikeln valda infallsvinkeln lägger tonvikten på studenternas och universitetets konkreta villkor samt på relationen mellan ideologi och aktion. Egna intervjuer utgör en del av källmaterialet i denna tidiga studie av studentupproret.

Brandell är Mellanöstern-expert och har i många av sina arbeten fokuserat särskilt på utvecklingen i Algeriet. Boken *Les rapports franco-algériens depuis 1962 – du pétrole et des hommes* (L'Harmattan 1981) är Brandells doktorsavhandling, som gavs ut på ett franskt förlag. Avhandlingens teoretiska ram är dåtidens "beroendeteorin", som utvecklades i opposition till gängse liberala utvecklingsteorier. Men samtidigt som avhandlingen bibehåller beroendeteorins strukturella perspektiv – utbytesrelationen mellan centrum (här den f.d. kolonimakten Frankrike) och periferi (det nyligen självständiga Algeriet) – så kritiserar Brandell beroendeteorin på en rad punkter, bl.a. för underskattning av kapitalismens stabilitet i de utvecklade länderna och underskattning av periferins politiska handlingsmöjligheter – "qui agit sur les structures?", frågar hon (s. 8).

I avhandlingens första del analyseras de bilaterala avtal som ingicks mellan Frankrike och Algeriet efter självständigheten, medan del två handlar om konflikterna, först och främst kring olja, naturgas, migration och handel. Dessa två delar är en ingående studie av dokument, deklamationer m.m. I avhandlingens tredje del, som dessutom har egna intervjuer som dataunderlag, analyseras på ett intressant vis relationerna kring några konkreta, ömsesidigt beroende industriprojekt i de två länderna. I konklusionen, som kunde ha varit mer utförlig, uppsummeras avhandlingens bidrag till en vidareutveckling av beroendeteorin: Det finns alternativa politiska handlingsmöjligheter inom det globalt kapitalistiska beroendesystemet. Vidare visar Brandell med denna fallstudie att migrationen bör tillmä-

tas större vikt i sådana analyser, en poäng hon återvänder till i senare arbeten. I sin bedömning skriver fakultetsopponenten, professor Bruno Etienne, att arbetet utgör en ofrånkomlig referenspunkt, och att detta är en solid analys – "par moment fine et brillante".

Artikeln "Islam och politik bland Maghrebs berber" i antologin *Majoritetens islam: Om muslimerna utanför arabvärlden* (1994) är en insiktsfull historisk studie av berberna. Huvudvikten ligger på Algeriet och Marocko, två länder som utvecklats mycket olika och som båda har en stor berbersk minoritet. I artikeln görs en intressant åtskillnad mellan "officiell", "reell" och "imaginär" islam. Brandell påvisar hur kvinnornas ställning, och inte minst frågan om beslöjning/hajk, då som nu blev en symbolisk kärnfråga.

Berberna, nu enbart i Kabyles i Algeriet, är också ämnet för en nyare artikel "Kabyles in History and the Crisis of Contemporary Algeria" i antologin *The Politics of Group Rights* (2005). Även denna artikel ger en historisk analys av utvecklingen, här tillbaka till den tidiga kolonialiseringen under 1800-talets sista hälft. Denna artikel har ett klart teoretiskt syfte: Genom en analys av kampen för autonomi och rätten till bl.a. eget språk i Kabyles-regionen diskuteras grupprättigheter kontra individuella rättigheter. Mot bakgrund av sin analys av berbernas kamp för autonomi och rättigheter argumenterar Brandell för att grupprättigheter och konstruktionen av den egna gruppen inte nödvändigtvis står i motsättning till arbetet för universella individuella rättigheter. Boken *Algeriet: demokrati och islamismens tid* (Tranan 1998) får ses som ett fint och välskrivet exempel på forskningsbaserad förmedling. Boken ger en översikt över Algeriets utveckling efter 1988 och består dels av ett urval av Brandells tidningsartiklar i ämnet från 1990-talet, centrerat kring centrala personer i Algeriets historia; dels av nyare texter som sätter utvecklingen – och inte minst islamismen – i perspektiv. Med dessa skrifter har IB etablerat sig som en skicklig områdesspecialist.

Arbetarnas och fackföreningarnas roll i utvecklingsländernas industrialisering – och betydelsen därav för den nationella och globala utvecklingen – är ett annat huvudämne i Brandells forskning. Boken *Workers in Third-World Industrialization* (Macmillan 1991), som är redigerad av Brandell, är ett resultat av ett internationellt forskningsprojekt, initierat och lett av Brandell. I inledningskapitlet argumenterar hon för att de kända teorierna om arbetarklassens konstitut-

ring och betydelse i Europa och USA förmodligen inte är applicerbara på utvecklingsländerna, där tendenserna är mycket varierande – från arbetararistokratier som har ett nära samarbete med staten till de s.k. free trade zones med utnyttjande av den ofta kvinnliga arbetskraften. Samtidigt har recessioner inneburit avindustrialisering i vissa länder. Brandell påpekar att i många regioner är den dominerande arbetskraften idag "the migrant temporary labour" med hög frånvaro och stor omsättning, vilket försvårar kollektivt agerande. Brandell diskuterar huruvida "industrial labour" är den mest centrala kategorin att studera idag och konkluderar att så fortfarande är fallet p.g.a. dessa gruppers centrala *strategiska* betydelse. Boken sägs representera nya perspektiv på arbetarhistorien, i och med att den tar utgångspunkt i de konkreta arbetsprocesserna och relationerna på arbetsplatsen. Boken innehåller mycket riktigt fallstudier från många delar av världen. Detta försvårar generaliseringar, vilket väl också är en av bokens egna huvudslutsatser. En viktig huvudpoäng i Brandells inledning, som beläggs i bokens olika bidrag, är att staternas och kapitalens strategier alltid måste ses i samband med arbetskraftens och fackföreningarnas strategier och praxis, och att det inte är meningsfullt att upprätthålla en distinktion mellan det nationella och det internationella som analysenheter. Liksom i tidigare verk framhävs betydelsen av arbetskraftsmigrationen.

I en välskriven och teoretiskt intressant artikel, "Labour, Civil Society and Democratization in North Africa", från antologin *Civil Society, Democracy and the Muslim World* (1997, reprint 2002) förhåller Brandell sig kritisk till det hittillsvarande bruket av begreppet "civil society" (t.ex. hos Putman). Begreppets relevans måste enligt Brandell avgöras på grundlag av historisk-konkreta studier av etableringen av den moderna staten och demokratiutvecklingen i icke-västliga sammanhang. Med utgångspunkt i Hanna Arendts arbeten presenterar hon en alternativ "republikansk" förståelse av det politiska som grundlag för diskussionen om civilsamhällets betydelse för demokratiseringen – med tonvikt på yttrande- och församlingsfrihet, men också med fokus på variationerna i förhållandet mellan olika samhällssektorer. På grundval av situationen i Tunisien, Egypten och Algeriet utmanar Brandell också hittillsvarande teorier om stat och civilsamhälle i muslimska stater.

Brandells senaste arbete är boken *State Frontiers. Borders and Boundaries in the Middle East*, som hon har redigerat samt skrivit inlednings- och avslutningskapitlen till (Taurus, London 2006). Boken är resultatet av ett forskningsprojekt som hon ledde. Bokens bidragsgivare är internationella, värenommerade forskare såväl som yngre, lokala forskare och doktorander. Ämnet är hur "gränser" uppfattas och används av olika aktörer i Mellanöstern under två perioder, 1920-talet och nutiden. I inledningskapitlet diskuterar Brandell olika ingångar till studiet av gränser och understryker fördelarna med tvärdisciplinära studier. Hon skiljer mellan gränser som "borders" (centrum-periferi-problematik, t.ex. befolkning i gränsområden), "frontiers" (definierade genom exklusion av vad som finns på den andra sidan) och den tekniska termen "boundary" (linjer på en karta, ibland även markerade i landskapet). Under rubriken "Whose Borders?" diskuterar behovet av att differentiera mellan de många aktörerna: politiska institutioner och regeringar, intellektuella, icke-statliga ekonomiska aktörer samt migranter, som alla kan ha helt olika syn på samma gräns. Mot bakgrund av bokens studier av gränsproblematiken i bl.a. Cypern, Syrien/Libanon och Turkiet/Irak och av konstruktionen av begreppet "Östeuropa" diskuterar Brandell i slutkapitlet de motsatta effekterna av globaliseringen och av invasionen i Irak. Har "ottomanismen", som karakteriserades av gränsöverskridande sociala relationer och föreställningsvärldar, en ny relevans idag? Boken representerar ett nytt "snitt" i forskningen, och resulterar i intressanta och välgörande utmaningar av västliga begrepp om nationalstat och gränser. Brandell argumenterar övertygande mot att bl.a. Mellanöstern betraktas som en avvikelse från det universella, och hon rekommenderar att vi istället talar om många "particularised universals" (s. 207).

Sammanfattningsvis kan man säga om de vetenskapliga meriterna att Inga Brandell genom sina Mellanöstern-studier och inte minst sin ingående kännedom om och förmedling av kunskap om Algeriet har lämnat ett viktigt bidrag till forskningsområdet. Hon är en ypperlig essäist och förmedlare. Med de två redigerade verken om arbetare i tredje världens industrialisering respektive "gränser" har Brandell bidragit till att utveckla nya forskningsområden. I den samlade forskningsprofilen tycks det dock saknas några nyare, större och tyngre arbeten för att hon skulle kvalificera sig till slutrundan. På

grundval av de enbart 10 tillåtna insända arbetena (varav 3 titlar är från samma bok, *State Frontiers*) är det vidare svårt att uttala sig om i vilken utsträckning Brandell kan anses behörig för en professur i statskunskap. En sådan bedömning skulle enligt vår uppfattning kräva en läsning av den samlade produktionen.

Pedagogiska meriter. Brandell har omfattande pedagogiska meriter. Hennes undervisningserfarenhet är mycket bred i och med att hon har undervisat inom nästan alla statskunskapens ämnen och i många grenar inom Mellanösternstudier. Hennes undervisning har ägt rum på Uppsala universitet (800 lektorstimmar sedan 1993), ekonomisk historia, Stockholms Universitet (200 lektorstimmar) och Södertörn (250 lektorstimmar 1999-2000 samt 800 lektorstimmar sedan 2003). Hon har undervisat på alla nivåer.

Brandell har undervisat på forskarutbildningen, och har handlett doktorander i vad som i ansökningsbenämns ”kollektiv handledning” i olika forskningsgrupper. Under senare år har Brandell stått som biträdande handledare för två doktorander som disputerat. Hon har erfarenhet av utveckling av nya kurser, bl.a. den statsvetenskapliga inriktningen inom det s.k. orientalistprogrammet vid Uppsala universitet. Hon har haft självständigt ansvar för utvecklingen av ett flertal kurser, och har stor erfarenhet av tvärvetenskaplig undervisning. Brandell har ett dokumenterat gott omdöme som handledare och lärare.

Forskningsledning och administrativa meriter. Brandell har erfarenhet av forskningsledning och -administration. Hon har varit anställd som koordinator av forskningsprogrammet AKUT, Arbetsgruppen för kritiska studier av utvecklingsstrategier i tredje världen (huvudansvarig Lars Rudebeck). Hon har varit samordnare av forskningsprogrammet ”Labour and democracy” (Sida/Sarec). Vidare var hon projektansvarig 1998-2003 för projektet ”Gränser och gränsöverskridanden” (VR). Hon har i dessa och andra sammanhang fått forskningsanslag från bl.a. VR och SIDA. Hon har vidare varit forskningsledare på PRIO, Oslo, i ett år. Hon har bedömt ansökningar åt bl.a. Sida/Sarec.

Brandell har viss administrativ erfarenhet, bl.a. från arbetet som vicedirektör för Svenska Institutet i Alexandria. Hon är idag ledamot i institutionsstyrelsen på sin institution, men har inte arbetat som prefekt eller studierektor.

Den tredje uppgiften. Brandell har en klar profil som förmedlare gentemot det omgivande samhället. Hon har som essäist och kulturskribent via populärvetenskapliga artiklar och böcker förmedlat sin kunskap till en bredare allmänhet. Hon har ofta framträtt i medierna i sin egenskap av Mellanöstern-expert. Hon har också erfarenhet av framträdanden i vetenskapliga sammanhang på både engelska, franska och italienska.

Sammanfattande omdöme. Brandell har omfattande pedagogiska meriter, och hon har betydlig erfarenhet inom forskningsledning och -administration. Hon har gjort en stor insats i fråga om initiering och organisering av forskningsprojekt, och har därmed använt en betydande del av sin tid åt att stödja andra forskare i deras arbete. Hennes administrativa erfarenheter härrör primärt från denna verksamhet. Hon är en duktig förmedlare till det omgivande samhället. Som nämnts ovan finner vi det svårt att på grundval av de enbart 10 tillåtna insända arbetena uttala oss om huruvida Inga Brandells vetenskapliga produktion är tillräcklig för att anses behörig för en professur i statsvetenskap. En sådan bedömning skulle enligt vår uppfattning kräva en läsning av den samlade produktionen.

Jörgen Hermansson

Professor Jörgen Hermansson (f. 1954) disputerade 1984 i statskunskap vid Uppsala universitet, där han antogs som docent 1990. På Uppsala-institutionen har han haft tjänster som forskarassistent och högskolelektor, innan han 1998 utnämndes till professor. Läsåret 1991-92 var han fellow vid SCASS (Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences), och 1997-98 upprätthöll han en forskartjänst från HSFR i politisk filosofi.

Vetenskapliga meriter. Hermanssons publikationslista omfattar 4 egna böcker, 10 böcker där han är medförfattare samt 35 artiklar, kapitel i antologier och konferenssuppsatser. Därtill kommer redaktörskap eller medredaktörskap för 6 antologier samt 45 recensioner och populärt hållna framställningar. Till ansökan har fogats 10 vetenskapliga arbeten, varav 5 böcker, en tidskriftsartikel, tre kapitel i antologier och en konferenssuppsats.

Hermanssons vetenskapliga produktion spänner över ett brett spektrum av statsvetenskapliga inriktningar: idéanalys, spelteori, poli-

tisk filosofi, demokratiteori och korporatism. Avhandlingen, *Kommunism på svenska?* (1984), är en omfattande (388 s.) och brett upplagd undersökning av det svenska kommunistpartiets syn på övergången till socialism och det framtida socialistiska samhällets karaktär från Kominterns upplösning 1943 fram till 1980-talet. Den är systematisk och synnerligen omsorgsfull på gränsen till omständlig med rika bakgrundsteckningar och långa fotnoter. Utöver idéanalysen, som är avhandlingens primära fokus, formar den sig till en detaljerad beskrivning av partiets interna konflikter. Avhandlingens empiriska förtjänster överskuggar dess mera blygsamma teoretiska ambitionsnivå. Som fakultetsopponenten framhöll, är ämnet ingalunda outforskat, och även om Hermansson gräver djupare än tidigare forskare, bekräftar snarare än kullkastar hans grävningar tidigare forskningsresultat.

Med sin bakgrund i matematik och teoretisk filosofi har Hermansson genomgående intresserat sig för spelteorin, i synnerhet hur den kan användas för att precisera och tolka politiska teorier. Boken *Spelteorins nytta* (1990) är ett resultat av detta intresse och den undervisning han bedrivit på området. Boken får sägas vara det enda samlade verket på svenska om spelteorins applikationer inom statsvetenskapen. Den visar övertygande Hermanssons förtrogenhet med teorin men hamnar i en problematisk mellankategori: den är väl komplex och teknisk för att fungera som en statsvetenskaplig lärobok, men samtidigt väl elementär och osjälvständig för att betraktas som en originell forskningsprodukt. Hermansson ägnar stor uppmärksamhet åt lösningsproblematiken och mindre åt spelteorin som heuristiskt verktyg. En del av hans resonemang vidgas att gälla rationalistisk teori i allmänhet, och ambitionen är, som han själv medger (s. 348), ”till en del missionerande”. De konkreta, statsvetenskapligt relevanta exemplen kunde ha varit flera, och man saknar hänvisning till spelteoretikern Rapoporters vassa kritik av hur spelteorin använts inom militärstrategi och avskräckningstänkande i *Strategy and Conscience* (1964). I några artiklar anlägger Hermansson ett spelteoretiskt perspektiv på demokratiseringen i Östeuropa och på Rousseaus syn på allmänvilja och rättvisa.

Rousseau är en filosof, som Hermansson återkommer till i sina skrifter. Det gäller inte minst dem som berör demokratins problem. I kapitlet ”Hur kan demokratin rättfärdigas?” (1994) diskuterar han hur man kan bemöta ar-

gument från dem som förordar antingen anarki, en nattväktarstat som överlåter det mesta till marknaden eller en väktarstat som sätter sin tillit till ett kunskapsmässigt avantgarde. I boken *Politik på upplysningens grund* (2003) försvarar han på begränsat utrymme (ett hundratal sidor) idén om demokratisk reformism, grundad på politisk rationalism och jämlikhet, mot allehanda kritiker från leninister till traditionalister. I dessa skrifter framträder Hermansson som en passionerad förkämpe för demokrati, försedd med en gedigen arsenal av argument från klassiska tänkare. Han väjer inte för de stora, svårbesvarade, klassiska frågorna. Även i dessa sammanhang tar han ibland hjälp av spelteorin och återkommer till den skillnad mellan individuell och kollektiv rationalitet som spelteorin belyser.

En tredje grupp publikationer berör konstitutionella frågor, närmare bestämt hur man kan förstå det levande statskicket. Här återfinns Hermanssons kanske tyngst vägande vetenskapliga merit, den 500 sidor långa boken *Politik som intressekamp* (1993), där han ställer konstitutionella, pluralistiska och korporativistiska perspektiv mot varandra. Med hjälp av en väl utmejslad begreppsapparat undersöker han den parlamentariska beslutsprocessen – med riksdag, regering och organiserade intressen i sammanflätade spel – på en rad olika sakområden från 1900-talets början. Hans slutsats är att det svenska statskicket kan karakteriseras som en blandning av partimonopol och partioligopol samt att utvecklingen över tid gått från ämbetsmannastat via korporatism till partistat. Boken representerar en mycket stor forskningsinsats; den är föredömligt systematiskt upplagd; Hermansson diskuterar utförligt (på över 40 sidor) metodfrågor och operationaliseringar; empirin är utförligt redovisad; och resultaten är intressanta. Den uppfyller kort sagt högt ställda vetenskapliga krav men är med sitt väldiga omfång och sina ibland överlastade och svåröverskådliga tabeller och diagram inte speciellt läsbarvänlig. En samförfattad bok om Arbetslivsfondens tillkomst, verksamhet och nedläggning, *I väntan på solnedgången* (1999), ger en mera lättillgänglig bild av policyprocessen i en enskild fråga, och konferenssuppsatsen ”Taming the People?” (2004) tar sig an frågan om konstitutionalism utgör en komplikation för demokratins idé om majoritetsstyre.

Det råder ingen tvekan om att Hermanssons produktion håller hög vetenskaplig kvalitet och spänner över flera statsvetenskapliga områden.

Också i fråga om omfång får hans produktion anses tillfyllest. Även om hans mest omfattande och tyngst vägande monografier publicerades under 1990-talets första hälft, har han hållit en tämligen jämn produktivitet. Den främsta bristen gäller det ringa inslaget av internationell publicering med peer review. Ett par uppsatser och ett antologikapitel om svensk kommunism i en specialiserad fransk tidskrift för kommunismforskning respektive i en brittisk publikation väger inte särskilt tungt. De få vetenskapliga bidrag Hermansson skrivit på engelska har publicerats i Skandinavien. Samtidigt bör det dock noteras, att Hermansson gjort betydande insatser i fråga om att föra ut centrala internationella diskussioner och författare till en bred svensk publik.

Pedagogiska meriter. På det pedagogiska området har Hermansson en synnerligen god och väldokumenterad meritering. Han har undervisat totalt cirka 3000 timmar på alla nivåer. Kurser i politisk teori och metod på såväl grundutbildningen som forskarutbildningen intar en central plats i hans omfattande undervisningserfarenhet. Under många år har han handledt uppsatser på C- och D-nivå.

Hermansson genomgick för 10 år sedan handledarkurs och har handledt 15 doktorander fram till disputation (i ett par fall som biträdande handledare). Vid ansökningstillfället handledde han 4 doktorander. Intyg från tidigare doktorander vittnar om hans kvaliteter som handledare. Lyhördhet och ödmjukhet i kombination med förmågan att inspirera och ställa höga krav betonas i dessa. Hermansson har varit en flitigt utnyttjad fakultetsopponent i Sverige och övriga Norden och har varit ledamot i en lång rad betygsnämnder.

Som studierektor för forskarutbildningen under 12 år har Hermansson erfarenheter av pedagogiskt utvecklingsarbete på avancerad nivå. Han har vidare utvecklat och haft huvudansvar för kurser på grundnivå i spelteori och demokratins problem. Sammantaget kan Hermansson uppvisa en imponerande pedagogisk meritering i termer av såväl volym som nivåspridning, tematisk bredd och ansvarstagande.

Forskningsledning och administrativa meriter. Hermansson har fått flera forskningsanslag från HSFR och Riksbankens Jubileumsfond. I projektet ”Riksdagen och de organiserade intressena” på 1990-talet var han ansvarig för ett delprojekt om parlamentariskt beslutsfattande. Under senare år har han varit en av organisa-

törerna av det relativt stora RJ-projektet ”Demokratins mekanismer”.

Det mångåriga studierektorskapet för forskarutbildningen är en tungt vägande administrativ merit, liksom biträdande prefektskap under tre år, 1995-97. Vidare har Hermansson innehaft en lång rad förtroendeuppdrag inom universitetsvärlden. Han är f.n. ledamot av områdesnämnden för humaniora och samhällsvetenskap vid Uppsala universitet och har under en lång följd av år suttit i institutionsstyrelsen. Han var 1993-96 ledamot i HSFR:s beredningsgrupp för statsvetenskap och masskommunikationsforskning. Under hela sin tid vid universitetet har han deltagit i olika kommittéer och styrelser. Hermansson kan kort sagt räknas in i kategorin ansvarstagande akademiska lärare.

Den tredje uppgiften. Hermansson har varit en flitig föreläsare utanför universitetets murar. I slutet av 1980-talet var han verksam i redaktionen för tidskriften *Tiden*. Under fyra år, 1995-98, ingick han i SNS demokratiråd, som utgav årliga rapporter, vilka fick stor medial uppmärksamhet. I uppdraget ingick också att presentera resultaten inför lokala SNS-avdelningar.

Hermansson har även åtagit sig offentliga utredningsuppdrag. Han har bidragit till en antologi om offentlig verksamhet på uppdrag av Riksrevisionsverket, skrivit en expertbilaga till EMU-utredningen (SOU 1996:158) och bidragit till en utredning om demokrati inom Svenska kyrkan.

På det hela taget framstår Hermansson som en forskare som tagit den tredje uppgiften på stort allvar.

Sammanfattande omdöme. Hermanssons vetenskapliga produktion är omfattande och av hög kvalitet. Han saknar dock internationell publicering. Hans pedagogiska och administrativa meritering är mycket stark. Vidare har han gjort betydande insatser gällande den tredje uppgiften. Vi finner Hermansson behörig för den utlysta professuren.

Joakim Palme

Joakim Palme (f. 1958) disputerade vid sociologiska institutionen, Stockholms universitet 1990, där han antogs som docent 1996. Från 1980 har han innehaft olika tjänster vid SOFI, Institutet för social forskning vid Stockholms universitet: från 1991 som forskarassistent, från 1997 som forskare med projektledaransvar och sedan 2003 som adjungerad professor i sociolo-

gi med inriktning mot socialpolitik, med placering vid SOFI (20 %). Han verkade som biträdande föreståndare för SOFI 1994-1996. Palme har varit tjänstledig från universitetet i flera perioder och då varit anställd som politiskt sakkunnig i bl.a. Socialdepartementet. Han har deltagit i och lett en rad svenska, nordiska och europeiska kommittéer och utredningar. Han var ordförande för kommittén Valfärdsbokslut (1999-2001). Sedan 2002 är han direktör för det tvärvetenskapliga Institutet för framtidsstudier.

Vetenskapliga meriter. Palmes publikationslista omfattar 85 titlar (recensioner och populärvetenskapliga artiklar samt mindre arbeten ej medräknade). Han har publicerat 24 tidskriftsartiklar, de flesta i internationella vetenskapliga tidskrifter, bl.a. i de prestigefyllda *American Political Science Review* och *American Sociological Review*. Palme har även publicerat i bl.a. japanska, franska och tyska tidskrifter. Utöver avhandlingen har han ensam eller i samarbete med andra forskare redigerat 11 böcker och större publikationer. Han har publicerat 25 artiklar i antologier samt skrivit över 20 bidrag till utredningar och rapporter i Sverige och internationellt. Palme har i merparten av sin produktion skrivit tillsammans med andra forskare. Med ansökan har insänts 10 arbeten. Utöver avhandlingen ingår två samredigerade böcker med egna kapitel, 4 artiklar, ett antologikapitel och två större rapporter. Alla publikationerna är på engelska.

Med doktorsavhandlingen *Pensions Rights in Welfare Capitalism: The Development of Old-Age Pensions in 18 OECD Countries 1930-1985* (1990) vill Palme, inspirerad av Marshalls medborgarskapsbegrepp, ”bring social citizenship back in” (s.15). Avhandlingen studerar utveckling i ålderspensionssystem med fokus på tiden efter 1930. I diskussion med bl.a. Titmuss’, Korpis och Esping-Andersens klassifikationssystem, och baserat på egna empiriska analyser av ålderspensionssystem, utvecklar JP sin egen modell och diskuterar möjliga determinanter som kan ligga bakom variationerna i utvecklingen av ålderspensionerna i de 18 länderna. Avhandlingen uppvisar de drag som skulle komma att bli kännetecknande för Palmes vetenskapliga produktion: Ett konsekvent insisterande på empiriskt baserad kunskap om de sociala ordningarna som grundval för diskussionen av socialpolitiska och välfärdsstatliga modeller och utvecklingsdrag. En slutsats i avhandlingen är att det paradoxalt nog ser ut att förhålla sig så att

“comparatively unequal public pensions might produce the most equal income distributions by crowding out even more unequal income sources” (s. 154). Just denna paradox har JP arbetat vidare med i senare verk.

Med två välkomponerade artiklar i prestige-fyllda amerikanska tidskrifter har Palme tillsammans med Walter Korpi kommit med viktiga bidrag till den internationella diskussionen om välfärdsstaten. I artikeln ”The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality, and Poverty in the Western Countries”, publicerad i *American Sociological Review* (1998), diskuteras följande centrala valmöjligheter för socialpolitiken i kapitalistiska demokratier: (1) bidrag riktade mot låginkomstgrupper eller universella bidrag och (2) lika stora bidrag till alla eller inkomstrelaterade bidrag. Palme & Korpi förhåller sig kritiskt till de forskare och internationella institutioner (som t.ex. Världsbanken och IMF) som rekommenderar att välfärdsstaten och socialpolitiken primärt riktas mot fattigdomsbegränsning (poverty reduction), en alltfjämt högst aktuell diskussion. I deras alternativa (historiskt-)institutionella modell för studiet av välfärdsstaten uppstår frågan huruvida det är essentiellt för välfärdsstatens upprätthållande och utveckling att medelklassen också inkluderas som målgrupp i välfärdspolitiken, i och med att alternativet kan vara långt mer ojämlikhetskapande ordningar (t.ex. baserade på privata försäkringar). Artikeln presenterar en ny typologi av socialförsäkringsmodeller (konstruerade som idealtyper), och författarna argumenterar övertygande för att denna typologi är bättre lämpad för deras analytiska ändamål än Esping-Andersens redan då klassiska tre typer av välfärdsstatsregimer. Artikelns empiriska analys, som jämför 18 OECD-länder 1985, bekräftar hypotesen att – i motsättning till vad många forskare och politiker tror – ”by providing high-income earners with earning-related benefits, encompassing social insurance institutions can reduce inequality and poverty more efficiently than can flat-rate or targeted benefits.” (s. 681).

Den andra artikeln, “New Politics and Class Politics in the Context of Austerity and Globalization: Welfare State Regress in 18 countries, 1975-95”, publicerades i *American Political Science Review* (2003). Här vidareutvecklas de politiskt-institutionella perspektiven från det tidigare resonemanget. I kontrast till ”new politics”-perspektivet och tesen om ett skifte mot postmate-

riella värderingar och intressekonfigurationer (bl.a. Lipset och Inglehart) sätter artikelförfattarna sin egen, mer klassiska "power resource approach" enligt vilken välfärdsstaterna ses som "outcomes of, and arenas for, conflicts between class-related, socioeconomic interest groups" (s.1). Hypotesen är – igen i motsättning till mer postmoderna teorier och till de allra nyaste teorierna om globaliseringens effekter – att klass och klassrelaterade partier alltså är avgörande för "who gets what, when and how" i västliga demokratier (s.15). Artikeln kritiserar "new politics" – eller "new perspective"-forskningen för att använda en ateoretisk konceptualisering av den beroende variabeln, välfärdsstaten, och kritiserar också den gängse operationaliseringen: de sociala utgifternas andel av BNP. I de empiriska prövningarna använder författarna sig i stället av variationer i ersättningsnivåer (rates) i sjuk-, arbetslöshets- och arbetsskadeförsäkringarna – och de påvisar att dessa överlag har sjunkit de senaste årtiondena. Med utgångspunkt i de 5 idealtyperna av välfärdsstatsmodeller från 1998-artikeln kan 2003-artikeln påvisa intressanta och markanta variationer mellan de olika typerna välfärdsstat. Tesen om att det skulle finnas en naturlig "growth to limits" avvisas, i och med att analysen visar att de största nedskärningarna tenderar att förekomma i länder med initialt relativt låga ersättningsnivåer. Den empiriska analysen visar den fortsatta betydelsen av partipolitiken och av regeringens politiska färg. I en parafraisering av Mark Twain konkluderar denna mycket välstrukturerade artikel att ryktena om "the death of class" är starkt överdrivna! Man skulle kunna invända att även om artikeln talar om välfärdsstatsinstitutionernas konstruktion av borgarnas "interests" och "identities", så tycks artikelns klassbegrepp vara rent strukturellt. Åtminstone vad gäller borgarna handlar teorin primärt om klassen 'an sich' – inte 'für sich' – för att tala med Karl Marx.

Välfärdsstat och jämlikhet är ett underliggande tema i Palmes arbeten, men behandlas också direkt i "Welfare States and Inequality: Institutional Designs and Distributive Outcome", *Research in Social Stratification and Mobility* (2006). Medan Palmes & Korpis ovannämnda artiklar från 1998 och 2003 placeras i tredje generationen, talas här om ett fjärdegenerationsperspektiv: studier av hur effektiva de olika socialpolitiska modellerna och programmen är för bestämda befolkningsgrupper vad gäller omför-

delning och reduktion av fattigdom. Artikeln refererar till John Rawls' princip om att situationen för de sämst ställda kan ses som en indikator för hela systemet. Baserat på Social Citizenship Indicator Program (SCIP) från Institutet för Framtidsstudier och The Luxembourg Income Study analyseras program och outcome mellan (1) familjepolitik och barnfattigdom, (2) arbetslöshetsförsäkringar och fattigdom och (3) ålderspensioner och fattigdom bland äldre. Data för de två första härrör från andras empiriska arbeten, det sista på Palmes egna pensionsstudier. Resultatet kan, sägs det, ses som en första utvärdering av fältets delvis motstridiga hypoteser, och det understryks mycket förnuftigt att även om man har funnit korrelationer mellan de socialpolitiska institutionerna och ojämlikhet/jämlikhet, så kan man inte utesluta andra strukturella faktorer betydelse.

Utvecklingen i svensk, nordisk och europeisk socialpolitik är ämnet för en rad av Palmes många publikationer. 1999-2001 var han ordförande för kommittén Välfärdsbokslut. Kommissionens många publikationer är skrivna av forskare, och detta arbete bör därför liknas vid ledning av ett stort forskningsprojekt. I ansökan åberopas den engelska versionen av slutbetänkningen: *A Welfare Balance Sheet for the 1990s*, som gavs ut som supplement till *Scandinavian Journal of Public Health* (Palme och 8 medförfattare, 2003). Arbetet gäller perioden 1990-99, och fokus ligger på befolkningens levnadsvillkor samt ändringar i de strukturella ramarna för socialpolitiken. Analysen visar bl.a. att tidigare klara klass- och könsskillnader i individuella välfärdsresurser alltså var uttalade vid slutet av 1990-talet. Slutsatsen i detta och i flera andra av Palmes arbeten är att det trots stora nedskärningar under krisen i början av årtiondet inte därmed skedde en omfattande förändring i den svenska välfärdsmodellen. Däremot diskuterades en rad alternativ som härrör från andra modeller än "the encompassing model", och det gjordes försök med enskilda av dem under kortare tid. Det är uppenbart att denna modelldiskussion åter har blivit högst relevant.

Den svenska pensionsreformen från 2001 aktualiserade modelldiskussionen. I artikeln "Pension Reform in Sweden and the Changing Boundaries between Public and Private" i antologin *Pension Security in the 21st Century* (2003) analyserar Palme reformen och dess implikationer för den svenska blandningen av offentligt och privat och för välfärdsstatens politiska eko-

nomi. Reformen, heter det, förbluffade forskare och politiker i utlandet. Artikeln driver tesen att trots den radikalt nya konstruktionen och trots de svenska pensionernas integrering i de globala finansiella marknaderna (genom fria placeringar), så rör det sig samtidigt om en betydlig kontinuitet, eftersom reformen upprätthåller hittillsvarande målsättningar om grundläggande trygghet, inkomsttrygghet och fördelningspolitik.

Konsekvensen för välfärdsstaten av den stigande levnadsåldern har analyserats i två framlagda publikationer från Institutet för framtidsstudiers forskningsprojekt "Society and the Future" (2005-08). Artikeln "Generations at War or Sustainable Social Policy in Aging Societies?", *Journal of Political Philosophy* (med Thomas Lindh & Bo Malmberg, 2005) är en intressant explorativ studie av de teoretiska perspektiven, alternativa policy-responser samt mätningmetoderna i den nya debatten om ett ev. stundande krig mellan generationerna om välfärdsförmånerna. Rapporten *Sustainable Policies in an Ageing Europe: A Human Capital Response* (2006, 249 s) har finansierats av EU-kommissionen och utarbetades på Institutet för framtidsstudier av ett större forskningsteam under redaktion av Thomas Lindh och Palme. Rapporten är en tvärnationell, primärt europeisk studie av den framtida finansieringen av välfärdsstaten utifrån ett "human capital"-perspektiv, här uppfattat brett som investeringen i arbetskraften och dess kvalitet och kapacitet. Härigenom dras ämnen som äldres och kvinnors arbetsmarknadsanknytning, fertilitet, familjestruktur, familjepolitik och jämställdhet in som centrala ämnen. Överlag framgår det av Palmes samlade publikationslista att han i ett fåtal arbeten har inkluderat ett genusperspektiv. I de återopade arbetena ingår kön endast som en variabel, och det är enbart i dessa två arbeten ett mer strukturellt genusperspektiv återfinns inarbetat.

Tillsammans med Olli Kangas har Palme redigerat antologin *Social Policy and Economic Development in the Nordic Countries* (Palgrave 2005), och de har tillsammans skrivit tre av antologins 12 kapitel. Rapporten ingår i ett UNRISD (FN)-program om samband mellan socialpolitik och ekonomisk utveckling. Författarna argumenterar för att historiska analyser av den skandinaviska välfärdsmodellens betydelse för demokratisering, omfördelning och ekonomisk utveckling – på gott och ont – kan vara högst relevant för utvecklingsländerna och utvecklingsteorin

idag. Kangas & Palmes kapitel "Coming Late – Catching Up: The Formation of the Nordic Model" belyser just socialpolitikens betydelse för den historiska utveckling, som tog de nordiska länderna ut ur fattigdomen och fram till att bli några av världens rikaste länder. Boken lämnar ett betydelsefullt bidrag till diskussionen om "den nordiska modellens" karakteristika.

Migration, migrationspolitik och migrationsregimer är ett nyare ämne i Palmes produktion. Antologin *Globalizing Migration Regimes* (2006) är redigerad av Kristof Tamas & Palme. Boken är ett resultat av 2nd Stockholm Workshop on Global Migration Regimes, organiserad av Institutet för framtidsstudier m.fl. som input till The Global Commission on International Migration (GCIM). Redaktörernas förord, som primärt summerar bidragen i boken, argumenterar för transnationellt samarbete och utveckling av globala rättigheter för migranter. Vidare skisseras en ny forskningsagenda som ska öka vår kunskap om effekterna av olika migrationsregimer. Med 185 miljoner migranter i världen, varav många är illegala och utan rättigheter, totalt cirka 3 % av världens befolkning (tabell 1.1), förefaller dessa rekommendationer om en ny forskningsagenda vara högst berättigade och relevanta.

Sammanfattningsvis kan det sägas att Palmes vetenskapliga produktion håller hög kvalitet, har ett mycket stort omfång och en mycket tydlig internationell profil. Palme är utbildad som sociolog, och de sakkunniga har diskuterat huruvida hans produktion kan kvalificera till en professur i statskunskap. Utvecklingen av välfärdsstaten, det sociala medborgarskapet, socialpolitiken, relationerna på arbetsmarknaden och migrationspolitik är alla centrala ämnen för statskunskapen i sig, och studeras redan vid politologiska institut. Palme sätter emellertid också dessa ämnen i relation till andra av statskunskapens centrala ämnen, såsom klassbegreppets relevans, postmaterialism, globaliseringens effekter, politikens effekter och politisk feedback samt förändringar i förhållandet mellan det privata och det offentliga. Vidare kan man notera att Palmes doktorsavhandling hade en statsvetare som fakultetsopponent, och att Palme själv har varit fakultetsopponent på 4 doktorsavhandlingar i Sverige samt suttit i betygsnämnder för doktorsavhandlingar i både Danmark och Finland, och att det vid de flesta tillfällen har rört sig om doktorsavhandlingar i statskunskap.

Pedagogiska meriter. Palme har vid Stockholms universitet undervisat på institutionen för socialt arbete (Socialhögskolan) sedan 1982, och på sociologiska institutionen sedan 1991. Han har hållit enstaka kurser på International Graduate Program (IGP) vid Stockholms universitet samt undervisat på Universita Pompeu Fabra 2004. Han har hållit ett otal gästföreläsningar i Sverige och internationellt. Palme har undervisat och fungerat som handledare på alla nivåer på universitetet, men hans dokumenterade pedagogiska meriter är inte omfattande. Huvudsatsen har varit vid sociologiska institutionen, där han sammanlagt i perioden 1991-2003 har undervisat 277 lektorstimmar. Sedan docenturen 1996 har han varit handledare för 8 doktorander som avlagt examen, i två fall som biträdande handledare.

Forskningsledning och administrativa meriter. Palme har däremot omfattande erfarenhet av forskningsledning och införskaflande av forskningsmedel, inte minst i sin nuvarande tjänst. För närvarande har han forskningsstöd från VR (3 milj.) och till tre projekt från FAS (240.000, 4 milj. och 1 milj.). Han har lång tids erfarenhet av medverkan i internationella forskningsnätverk och är f.n. med i två forskningsnätverk under EUs sjätte ramprogram: medlem av 'EQUALSOC' Network of Excellence sedan 2005 samt medlem och "team leader" i REC-WOWE Network of Excellence sedan 2006. Även arbetet som ordförande för kommittén Valfärdsbokslut (1999-2001) är en mycket betydande merit vad gäller administration och forskningsledning (13 SOU, samtliga skrivna av forskare).

Bland Palmes allmänna administrativa meriter ingår uppdraget som biträdande föreståndare för SOFI 1994-1996. Sedan 2002 har han varit VD för den självständiga forskningsstiftelsen Institutet för framtidsstudier, vilket har innefattat forskarrekrytering, personalledning, budgetarbete, finansieringsansökningar samt planering, genomförande och publicering av projekt. Institutet måste anses som ett framgångsrikt, tvärvetenskapligt forskningsinstitut med en betydande, forskningsbaserad publikationsverksamhet.

Den tredje uppgiften. Palme har omfattande meriter vad gäller forskningsförmedling och deltagande i samhällsdebatten. Förmedlingens målgrupp har varit bred: allmänheten, föreningar, riksdagens ledamöter, departement och forskningsinstitutioner. Deltagande i utredning-

ar och sakkunnig rådgivning till regeringen kan också ses som en forskares samverkan med det omgivande samhället.

I förbindelse med utredningen Valfärdsbokslut höll Palme således 41 föredrag i Sverige och i utlandet, deltog i radio- och tv-inslag samt publicerade tillsammans med andra forskare 6 artiklar i Dagens Nyheter och andra tidningar (från tiden 2000-2001). I ansökningen anges 158 föredrag och presentationer av Palme vid seminarier, konferenser och möten i Sverige och i utlandet, bl.a. Schweiz, Österrike, Tyskland, Frankrike, England och de andra nordiska länderna (från tiden 2002-2006).

Vidare har Palme samverkat med det omgivande samhället i form av medlemskap i styrelser, bl.a. är han ordförande för Försäkringskassans statistikråd sedan 1997 och medlem av SIDA:s styrelse sedan 2003.

Sammanfattande omdöme. Palmes vetenskapliga produktion håller hög kvalitet, är imponerande till omfånget och har en mycket tydlig internationell profil. Hans pedagogiska erfarenhet är av mindre omfång, men bör dock anses tillräcklig. Hans meriter vad gäller forskningsledning, forskningsfinansiering samt allmänna administrativa meriter är mycket betydande. Hans insats i fråga om samverkan med det omgivande samhället är mycket betydande. Vi finner att Joakim Palme är behörig till den utlysta tjänsten.

Emil Uddhammar

Professor Emil Uddhammar (f. 1957) disputeerade 1993 i statskunskap vid Uppsala universitet, där han antogs som docent 2000. Han har varit verksam som projektledare på Timbro, som forskningschef vid Cityuniversitetet, som vetenskaplig redaktör för tidskriften *Axxis* och som forskningsledare vid Ax:son Johnsons stiftelse. År 2003 återvände han till Uppsala-institutionen, där han undervisade på halvtid. Hösten 2006 utnämndes han till professor vid Växjö universitet.

Vetenskapliga meriter. Uddhammars publikationslista omfattar 4 monografier (varav två som medförfattare), samtliga utgivna på City University Press, 5 kapitel i antologier och en tidskriftsartikel. Därtill har han redigerat 5 antologier och skrivit tre konferensuppsatser. Med ansökan har insänts de 4 monografierna, en redigerad antologi, två antologikapitel, en tid-

skriftsartikel, en konferensuppsats och ett opublicerat manuskript.

Avhandlingen, *Partierna och den stora staten* (1993), får fortfarande betraktas som Uddhammars vetenskapliga huvudarbete. Här driver han med stor energi tesen att det i Sverige funnits stor samstämmighet bland de politiska partierna kring den offentliga sektorns expansion under 1900-talet. Han utmanar därmed tidigare forskning som betonat ideologiska skiljelinjer. Inspirerad av Ralf Helenius (som pikant nog saknas i litteraturlistan) vill Uddhammar undersöka partiernas latenta snarare än manifesta ideologi. Därför väljer han att granska deras ställningstaganden i politiska sakfrågor som behandlas i riksdagen snarare än partiprogram och andra manifest. Han vill kartlägga den politiska vardagens beslut snarare än "söndagsförkunnelserna" och därmed blottlägga en "dold statsdoktrin". Han studerar ett stort antal beslut inom åtta politikområden. Det mönster som avtecknas relateras till fyra idealtyper av statens förhållande till medborgarna: den minimala staten, den sedliga staten, försäkringsstaten och regleringsstaten. Uddhammar visar stor beläsenhet och noggrannhet i utarbetandet av denna analysram, och den empiriska analysen är detaljerad. Det betyder dels att avhandlingen blir framtung – först efter 150 sidor kan den empiriska studien påbörjas; dels att den blir mycket omfattande – över 500 sidor.

Avhandlingen är, om än inte invändningsfri, en mycket meriterande prestation. Den djärvhet och konsekvens med vilken Uddhammar driver sin tes är ovanlig bland svenska avhandlingsförfattare. Vidare underbygger han sin tes med en synnerligen omfattande empiri. Möjligen kan man invända att hans metod inte gör någon åtskillnad mellan, eller viktning av, beslut av varierende dignitet och symbolladdning. Vidare kunde Uddhammar med fördel ha använt sig av Theda Skocpol och andra statsteoretiker inom modern välfärdsstatsforskning för att förklara sina resultat och ställa frågor kring hur avvikan- de det svenska fallet egentligen är. Men det för- tar inte intrycket av ett viktigt bidrag till vidare vetenskaplig diskussion inom ett centralt statsvetenskapligt område.

Den offentliga sektorns storlek utgör temat även i Uddhammars andra stora monografi, *Arbete, välfärd, bidrag* (1997), men här är det inkomstmönster och bidragsberoende i Sverige som står i centrum. Dels vill han med hjälp av ett omfattande statistiskt material göra en dyna-

misk analys av relationen mellan svenskers inkomster, bidrag och skatter under perioden 1983-92. Dels vill han blottlägga och överbrygga de meningsskiljaktigheter som finns inom välfärdsforskningen mellan "otåliga inkomstutjämnare" och "långsiktiga tillväxtanhängare", mellan "översocialiserade" sociologiska och "undersocialiserade" nationalekonomiska ansatser. Paneldata från SCB används i ett stort antal tabeller och tabellkommentarer, medan den välfärdsteoretiska diskussionen kretsar kring begreppet "moral hazard", dvs. att de försäkrade i ett generöst försäkringssystem anpassar sitt beteende för att kunna utnyttja försäkringens maximalt. Denna bok ger inte ett lika helgjutet intryck som avhandlingen. Den har inte samma stringens, anknytningen till tidigare forskning är inte lika stark, och den statsvetenskapliga relevansen är svagare. Dess största styrka ligger i de vetenskapsteoretiska resonemangen.

Uddhammar är medredaktör för antologin *Framtidens dygder* (1998), där han skrivit inledningen tillsammans med den andre redaktören och ett eget kapitel, "Girighetens rot och dygdens källa". I sitt kapitel ställer Uddhammar egenahemsrörelsen mot modernismen som två ledande bostadsideologier i Sverige under 1900-talet, anknyter till synen på egendom hos klassiska filosofer och gör nedslag i svensk litteraturhistoria. Visserligen visar Uddhammar i denna essä sin stora beläsenhet, men kopplingen till dygd är något sökt och till statsvetenskap än bräckligare.

I boken *Kapitalism, nätverk och demokrati* (2002), som Uddhammar skrivit tillsammans med en nationalekonom, behandlas det populära begreppet socialt kapital. Författarna menar att Putnam och andra tillmäter föreningslivet alltför stor betydelse och försummar familjens och arbetslivets vardagliga nätverk som källa till tillit och socialt kapital. De finner stöd för denna uppfattning i en komparativt upplagd intervjustudie i fyra olikartade länder (Sverige, Nya Zeeland, Thailand och Kenya) och inom varje land i tre olikartade regioner (en med högteknologisk industri och hög tillväxt samt två med traditionell, småskalig industri, varav en med god tillväxt och en i långvarig recession). Deras resultat bekräftar tesen om aktivitetsspiralen: personer som är socialt aktiva i en sfär, tenderar att vara det även i andra. Boken är intresseväckande och pedagogiskt upplagd och författarnas teori om "etiskt kapital" är nydanande, men fram-

ställningen tyngs av onödigt långa, likartade citat från intervjuvaren. Som helhet får boken tillmätas betydande meritvärde. Ett kondensat på engelska av intervjuundersökningen finns i Uddhammars kapitel ”The Relation between Independence and Trust” i antologin *Virtues of Independence and Dependence on Virtues* (2003), där han är medredaktör.

Uddhammar är medförfattare till ytterligare ett kapitel i en engelskspråkig antologi, ”Strengthening Federalism in Sweden” (2004), som behandlar balansen mellan central styrning och lokalt självstyre. Det utmynnar i en serie rekommendationer, som syftar till att främja ansvarsutkrävande och transparens. Det får ses primärt som ett politiskt inlägg med begränsat statsvetenskapligt meritvärde. ”Vad vill gemenskaperna?” (1993), Uddhammars förord till den av honom redigerade volymen med översatta bidrag av ledande ”communitarians”, behandlar å andra sidan politisk teori på ett initierat men inte alltid glasklart sätt. I ett ofullbordat och publicerat manuskript, ”Politikens rum”, påbörjar Uddhammar ett försök att med inspiration från kognitionsforskningen, nykantianismen och livsåskådningsforskningen vaska fram olika dimensioner av vårt ”konceptuella politiska rum”. Det är ett intressant uppslag, men manuskriptet är ännu för ofärdigt och osorterat att tillmätas betydande meritvärde.

Tyngre vägande är då Uddhammars artikel publicerad i en internationell tidskrift, ”Development, Conservation and Tourism: Conflict or Symbiosis” (*Review of International Political Economy*, 2006), som rör ett nytt forskningsområde. Frågan om ekonomisk utveckling och naturskydd kan kombineras i s k ekoturism diskuteras med utgångspunkt från en empirisk studie av fyra nationalparker i Indien, Kenya och Sydafrika. I brist på preciserade frågeställningar formar sig artikeln huvudsakligen till en ingående beskrivning av olika styrinstrument och praxis i de fyra nationalparkerna. En samförfattad konferenssuppsats applicerar Elinor Ostroms IAD-ansats (Institutional Analysis and Development) på delvis samma intervjumaterial som artikeln. Båda bidragen avrapporterar ännu pågående forskning med god potential på ett angeläget tema. Dock är det något oklart vad som är projektets specifikt statsvetenskapliga problematik.

Sammanfattningsvis är Uddhammar en självständig, djärv, engagerad och uppslagsrik forskare, som gärna överskrider statsvetenskapens

(diffusa) gränser. Han uppvisar stor bredd, alltifrån politisk filosofi till statistisk analys, och han har publicerat flera omfattande monografier. Hans skrifter är av något ojämn kvalitet. Avhandlingen är fortfarande hans främsta merit. Det finns således inget markant inslag av progression i hans produktion. Han rör sig inte enbart i akademiska utan även i journalistiska och politiska kretsar, och en del av hans publikationer bär spår av dessa flerdagiga identiteter. Uddhammars största brist är att han endast i begränsad utsträckning exponerats för peer review genom att publicera artiklar i vetenskapliga tidskrifter och söka sig till den internationella arenan.

Pedagogiska meriter. Uddhammar har undervisat företrädesvis på grundnivå och i mera begränsad omfattning inom forskarutbildningen. Enligt intyg från biträdande studierektor i Uppsala röner hans pedagogiska förmåga stor uppskattning i kursvärderingarna. Han har genomgått pedagogisk kurs för universitetslärare och en handledningskurs, och han har erfarenhet av kursplanering. I sin (alltför omfångsrika och svåröverskådliga) ansökningsdossier redovisar Uddhammar endast begränsad handledningserfarenhet, och då som biträdande handledare. Han handleder f n två doktorander i Växjö, men har av tillgängligt material att döma ännu inte varit huvudhandledare för någon doktorand fram till disputation. Uddhammars pedagogiska meritering är kort sagt något knapphändig.

Forskningsledning och administrativa meriter. Uddhammar har omfattande erfarenheter av forskningsledning och administration från sin tid på Cityuniversitetet och vid Ax:son Johnsons stiftelse. Han har fått externa forskningsmedel från Vetenskapsrådet och Sida/Sarec. Vidare har han arrangerat ett stort antal forskningskonferenser. Några akademiska administrativa uppgifter som studierektor eller prefekt har han inte haft.

Den tredje uppgiften. I sina olika roller har Uddhammar haft omfattande omvärldskontakter. Han är en flyhänt skribent och har under en period verkat som journalist och varit kolumnist i såväl *Uppsala Nya Tidning* som *Dagens Nyheter*. Han har presenterat egen forskning i radio och tv och uppträtt som föredragshållare. I fråga om den tredje uppgiften är han kort sagt synnerligen välmeriterad.

Sammanfattande omdöme. Uddhammar har en tämligen stor vetenskaplig produktion,

varav en del är av hög kvalitet. Hans internationella publicering är begränsad. Hans pedagogiska meritering ligger främst på grundutbildningen, och han har begränsad erfarenhet av handledning av doktorander. Han har goda administrativa meriter och står stark i fråga om forskningsförmedling till omvärlden. Sammantaget finner vi att Uddhammar med knapp marginal kan anses behörig till den utlysta professuren.

Anders Westholm

Anders Westholm (f.1955) är MA från University of Michigan 1979. Han disputerade vid Uppsala Universitet 1991 men hade redan innan disputationen publicerat flera arbeten. Parallellt med anställningar som forskarassistent var Westholm under perioden 1981-95 IT-ansvarig vid statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet. Han blev docent 1992 och samma år universitetslektor. Westholm har deltagit i ett flertal utredningar, bl.a. var han vetenskaplig huvudsekreterare i Maktutredningen 1986-91, och 2000-04 särskild utredare på halvtid i Integrationspolitiska maktutredningen.

Vetenskapliga meriter. Westholms publiceringslista består av 22 arbeten. Av dessa är 9 artiklar i vetenskapliga tidskrifter, varav de flesta i internationella tidskrifter, och en i den prestigefyllda *American Political Science Review*. Förutom doktorsavhandlingen har Westholm redigerat en bok och publicerat 6 större utredningar (samtliga med flera författare). Därtill kommer 5 artiklar i antologier (konferenssuppsatser ej medräknade). AW har skrivit merparten av sin produktion tillsammans med andra forskare. Med ansökan har insänts 10 arbeten. Utöver avhandlingen ingår en samskriven bok, en samredigerad bok med egna kapitel (på engelska), 3 tidskriftsartiklar (alla på engelska), två antologikapitel, en SOU och en rapport.

Westholms forskning ligger främst inom fältet politisk väljarbeteende i vid mening. De flesta av hans skrifter har utarbetats som led i större forskningsprojekt, bl.a. Maktutredningen, den andra medborgarundersökningen, Demokratiutredningen och forskningsprojektet Demokratins mekanismer. I alla dessa sammanhang har Westholm stått för större enkätundersökningar.

Redan 1984 publicerade Westholm tillsammans med Richard Niemi artikeln "Issues, Parties, and Attitudinal Stability. A Comparative Study of Sweden and the United States" i *Electoral Studies*. På basis av en analys av såväl svenska som amerikanska data (panelstudier), place-

rar artikeln sig i den amerikanska debatten om stabilitet/instabilitet i väljarnas attityder till politiska frågor. Den konstaterade högre stabiliteten bland svenska väljare än bland amerikanska förklaras i artikeln genom skillnader i partisystem. Att så tidigt publicera tillsammans med en känd amerikansk forskare är anmärkningsvärt.

Avhandlingen *The Political Heritage. Testing Theories of Family Socialization and Generational Change* (1991) baseras på ett omfattande datamaterial från 1980-talet, vilket även användes i flera artiklar. Data från 8 andra länder inkorporeras i analysen. Avhandlingen kommer i förhållande till tidigare forskning, särskilt amerikansk, fram till nya, mer sofistikerade teser om överföring av politiska värderingar från föräldrar till barn och dess betydelse för politisk kontinuitet och förändring. Avhandlingen konstruerar en sociopolitisk genealogi som innefattar hela tre generationer. Avhandlingen vittnar om stor självständighet och metodisk idériedom och konsekvens in i minsta detalj. Den har kallats en av de "bästa avhandlingar som skrivits i svensk samhällsvetenskap" (Sören Holmberg 1992).

I artikeln "Education and the Making of the Informed Citizen: Political Literacy and the Outside World" tryckt i antologin *Political Socialization, Citizenship Education and Democracy* fortsätter samarbetet med Richard Niemi (samt Arne Lindquist). I artikeln jämförs svenska data med vissa amerikanska. Genom ett – tämligen begränsat – test av ungdomars kännedom om internationella organisationer och vissa världshändelser, diskuteras faktorer som påverkar variationerna i medborgarutbildningen. En slutsats är att det linjeindelade svenska gymnasiet ser ut att förstärka snarare än förminska skillnaderna i "political literacy".

Westholm var huvudsekreterare för Maktutredningen redan innan han hade disputerat. Arbetet som huvudsekreterare i en sådan omfattande utredning måste anses meriterande i sig. I ansökan åberopas dels huvudrapporten *Demokrati och makt i Sverige* (SOU 1990:44), dels en av delrapporterna, *Medborgarnas makt* (tillsammans med Olof Petersson och Göran Blomberg, Carlssons Förlag, 1989). Den senare framlägger resultaten av den första medborgarundersökningen med Westholm som (med)författare. Undersökningens styrka är dess breda syn på medborgarskap, vilket kom att bli en inspirationskälla för de senare maktutredningarna i Danmark och Norge. Studien gäller både medborgarnas möjligheter att påverka sin egen situ-

ation i den ”lilla demokratin” och det mer traditionella politiska deltagandet i den ”stora demokratin”, samt inte minst sambandet mellan dessa två. Därmed framkommer intressanta nya forskningsresultat. Med detta flerdimensionella medborgarskapsbegrepp revideras bl.a. den bild av kvinnors politiska passivitet som den mer traditionella infallsvinkeln baserad på ett snävt medborgarskapsbegrepp hade givit. Däremot lyckades det inte i Maktutredningens huvudrapport att inkorporera historikern Yvonne Hirdmans strukturella perspektiv (genussystemet) i bokens (och Westholms) mer individorienterade approach.

I artikeln ”Votes for Sale: The Logic of Power in Joint-Stock Companies” i *Scandinavian Political Studies* (1992) diskuteras ”the paradox of voting” i en intressant jämförelse av aktieägarnas respektive väljarnas valmöjligheter. Westholm konkluderar att modellen som baseras på egenintresse och instrumentell rationalitet endast fungerar vad aktieägarna angår, där endast ett fåtal närvarar och röstar på bolagsstämman och där exit (försäljning) är en ständig möjlighet. Vad väljarna angår kommer normer samt bl.a. umgängeskretsens reaktioner in i bilden.

Detta har Westholm diskuterat ingående bl.a. i artikeln ”Att bestämma sig för att vara med och bestämma: Om varför vi röstar – allt mindre” (med Jan Teorell). Den är publicerad i Demokratiutredningens forskarvolym XII (SOU 1999:132). Detta är den andra medborgarundersökningen, konstruerad som en uppföljning på 1985-undersökningen (paneldata). Det – internationellt sett relativt begränsade – fallet i valdeltagandet i Sverige på 90-talet har varit föremål för många politologiska analyser. Westholm är en av dem som mest ingående har analyserat detta. Artikeln vänder på frågan om varför medborgare inte röstar och ställer istället frågan varför de gör det. Materialet analyseras ur många intressanta vinklar i en komplicerad och mångfacetterad analysstrategi. Men på samma gång är framställningen mycket pedagogisk, vilket gör artikeln användbar i undervisningssammanhang. Dessutom är språket spänstigt. Artikeln avslutas således: ”I takt med att den Downska väljaren blir allt vanligare (politikens sekularisering) sjunker valdeltagandet. Demokratins högtidsdag riskerar därmed att förvandlas till den vilodag den instrumentella teorin förutspår.” Många gängse teorier om varför valdeltagandet sjunker i Sverige överlever inte den empiriska prövningen i denna artikel. Men en-

dast en kommande tredje undersökning kommer att kunna visa om artikelns förutsägelse själv överlever 2006-valets stigande valdeltagande!

Med en artikel införd i *American Political Science Review*, ”Distance versus Direction: The Illusory Defeat of the Proximity Theory of Electoral Choice” (1997), har Westholm gått in i en intressant teoretisk och metodologisk debatt om bruket av alternativa modeller i studiet av väljarnas partival – inom ett rational choice-paradigm. AW kritiserar skarpt den ”directional model” som har framlagts av Rabinowitz, Macdonald & Listhaug som ersättare för Downs klassiska ”proximity model”. Hans kritik är både teoretiskt och metodologiskt skarpsinnig. I en intressant diskussion argumenterar Westholm för vikten av en teoris falsifierbarhet, och han kritiserar just riktningssmodellen för att ha en betänkligt låg grad av falsifierbarhet. På grundlag av en reanalys utifrån alternativa modeller av en av de använda datasamlingarna (väljarenkät från det norska stortingsvalet 1989) konkluderar han att den hittillsvarande modellen är bättre på att förutsäga väljarbeteendet än ”the directional model” (i olika versioner). Westholm konkluderar följaktligen att vi alltjämt väntar på en värdig arvtagare till Downs klassiska modell. Denna artikel är en viktig merit i Westholms vetenskapliga CV.

Westholm var medlem av SNS Demokratiråd 1995-98 och har varit medförfattare till två av rådets rapporter. *Democracy across Borders* (1997 årsbok) är författad av Olof Petersson, Jörgen Hermansson, Michele Micheletti och Westholm. Boken är en välupplagd och välskrivna essä över möjligheterna för demokrati på olika nivåer, som förmedlar centrala politologiska diskussioner i Sverige till en internationell publik.

Westholms senaste arbete är boken *Citizenship and Involvement in European Democracies* (2007). Boken är redigerad av van Deth, Montero och Westholm, som också gemensamt har skrivit inledningskapitlet (med Westholm som förstanamn) samt konklusionen. Westholm har vidare skrivit kapitel 10, ”Small-scale Democracy: The Determinants of Action” (med Hanspeter Kriesi) och kapitel 11, ”Small-scale Democracy: The Consequences of Action” (med Emanuel von Erlach). Boken baseras på en gemensam enkät i 12 länder, och infallsvinkeln ligger i klar förlängning av Westholms tidigare verk. Med utgångspunkt i Marshalls breda be-

grepp om ”effektivt medborgarskap” analyseras fyra komponenter: (1) deltagande i den lilla demokratin eller vardagsdemokratin, (2) deltagande i den stora demokratin (traditionellt politiskt deltagande), (3) medborgarorientering och (4) engagemang i föreningslivet. Dessa komponenter ses som viktiga områden var för sig, men studien omfattar även relationerna dem emellan. Detta har sedan länge intresserat forskarvärlden, men bortsett från nordiska studier har det hittills inte utförts en så omfattande tvärnationell analys. Likaså är fokus på vardagsdemokratin relativt ny utanför Norden. I kapitel 10 utmanar Westholm & Kriesi forskare inom social rörelse-teori i frågan om de nödvändiga villkoren för att människor handlar – i sakens natur dock enbart med fokus på individuell, inte kollektiv handling. Överlag och med rätta är författarna försiktiga i sina konklusioner. Två konklusioner är dock entydiga. För det första: De olika slagen av deltagande och engagemang konkurrerar inte med varandra om medborgarens tid och uppmärksamhet, tvärtom. För det andra kan denna omfattande studie påvisa systematiska och stora skillnader i alla dimensioner mellan de nya demokratierna i Öst och de gamla i Väst, vilket för in faktorn demokratis ålder i bilden.

Sammanfattningsvis kan sägas att Westholms arbeten kännetecknas av teoretisk och metodisk stringens. Han har levererat flera självständiga bidrag till teori- och inte minst metodutvecklingen inom politisk sociologi. Hans produktion håller hög kvalitet och har en tydlig internationell profil. Även om omfånget av hans forskning inte är betydande och forskningsprofilen relativt smal, så är hans samlade vetenskapliga produktion dock av en sådan kvalitet att den uppfyller kraven till den utlysta tjänsten vad gäller vetenskapliga meriter.

Pedagogiska meriter. Westholms undervisningsverksamhet har huvudsakligen legat vid statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet. Sammanlagt har han undervisat cirka 2.500 timmar, varav 2.300 har varit lektorstimmar. Huvudinsatsen har legat på politisk sociologi och inte minst på metodundervisning (alla nivåer), där han har gjort en särskild pedagogisk insats. I ett uttalande från studierektorn heter det: ”Den omvittnat goda metodundervisning som institutionen nu bedriver på båda nivåerna (C+D) vilar starkt på Westholms unika utvecklingsarbete.” Det måste också räknas som en väsentlig pedagogisk merit att många av West-

holms forskningsarbeten är skrivna på ett så pedagogiskt sätt att de används i undervisningssammanhang – samt att många också är förstärkande för icke-specialister.

Westholm har varit handledare för 7 doktorander som avlagt examen, i ett av fallen som biträdande handledare.

Forskningsledning och administrativa meriter. Westholm har betydande erfarenhet av forskningsadministration. Han var vetenskaplig huvudsekreterare för Maktutredningen och huvudansvarig för dess undersökning av makteliter och undersökningen av makt och ägarförhållanden inom näringslivet. Han har varit huvudansvarig för administrationen av ett flertal andra större forskningsprojekt, bl.a. den andra medborgarundersökningen, integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram, där cirka 80 forskare medverkade, och även huvudansvarig för projektet ”Den representativa demokratis gåtor” (VR). Han har suttit i flera vetenskapliga beredningskommittéer i Sverige (FAS, HSFR, VR) och internationellt.

Internationellt är han med i ledningsgruppen för forskarnätverket ”Citizenship, Involvement, Democracy” med stöd av European Science Foundation, samt i kommittéer och referensgrupper vars uppgift är att främja internationella kartläggningar m.m. Westholm har inte haft uppdrag som prefekt eller studierektor.

Den tredje uppgiften. Som Westholm själv påpekar har han genom sitt engagemang i statliga utredningar samt i SNS Demokratiråd i betydande utsträckning deltagit i förmedling av forskning utanför universitetsvärlden eller, som han påpekar, deltagit ”i folkbildande verksamhet”.

Sammanfattande omdöme. Westholms vetenskapliga produktion håller hög kvalitet och har en tydlig internationell profil. Även om omfånget av hans forskning är mindre och forskningsprofilen relativt smal, så är hans samlade vetenskapliga produktion dock av en sådan kvalitet att den uppfyller kraven till den utlysta tjänsten vad gäller vetenskapliga meriter. Hans pedagogiska meriter är omfattande. Hans betydliga administrativa erfarenheter ligger särskilt inom forskningsadministration i förbindelse med statliga utredningar och större forskningsprojekt, och hans samverkan med det omgivande samhället har primärt varit relaterad till dessa. Med Anders Westholms samlade meriter tagna i betraktning finner vi honom behörig till den utlysta tjänsten.

2. Urval av tätgrupp bland de sökande

Att välja ut en tätgrupp bland alla kvalificerade sökande till professuren är ingen lätt uppgift. Jämförelser dem emellan försvåras av att de representerar olika delämnena och olika inriktningar inom statsvetenskapen. Deras forskningsområden har en spännvidd från internationella relationer till ungdomars politiska socialisering. Politisk filosofi skall jämföras med empiriskt baserade studier. Skilda metoder för insamling och bearbetning av material, som textanalys, intervjuer, enkäter och statistisk analys av massdata, finns representerade. Ingen av de sökande kan uppnå en topplacering på alla de kriterier vi använder för våra jämförelser. Eftersom de sökande uppvisar så olika profiler i fördelningen av meriter enligt dessa kriterier, tvingas vi till grannliga avväganden. Otvetydigt är att vetenskaplig skicklighet väger tyngst. Det är glädjande att notera att detta kriterium endast i begränsad grad är särskiljande, eftersom ett stort antal sökande dokumenterar mycket starka meriter. Här har vi dock att jämföra individuellt arbetande forskare med kollektivt producerande nätverksmedlemmar, specialisering kontra bredd och olika grader av progression över tid. När det gäller övriga kriterier har de sökande olikartad profilering på undervisning, administration och den tredje uppgiften.

Vid en sammantagen bedömning placerar vi följande sökande (i alfabetisk ordning) i en tätgrupp:

Jens Bartelson
Li Bennich-Björkman
Torbjörn Bergman
Joakim Palme

Först en kommentar kring de behöriga sökande som inte placerats i tätgruppen: Emil Uddhammars styrka ligger inom forskningsförmedling till omvärlden, medan hans vetenskapliga produktion är av något ojämn kvalitet och hans pedagogiska meriter relativt begränsade. Jörgen Hermansson och Anders Westholm ligger närmare en plats i tätgruppen. Hermanssons vetenskapliga produktion är av hög och jämn kvalitet och har avsevärd tematisk spännvidd; han har omfattande pedagogiska och administrativa meriter samt har gjort stora insatser i fråga om den tredje uppgiften. Det som skiljer honom från de fyra i tätgruppen är det ringa inslaget av internationell publicering. Westholm har däremot en tydlig internationell profil med publice-

ring i ledande tidskrifter med peer review. Hans forskningsprofil är dock relativt smal och hans produktion inte lika omfattande som tätgruppen. Han har fullgod pedagogisk meritering men mindre administrativ erfarenhet än Hermansson.

De fyra i tätgruppen har mycket olika forskningsprofiler. Jens Bartelson är en uppslagsrik politisk filosof, som sätter in centrala begrepp i sina historiska sammanhang, med en omfattande internationell produktion. Li Bennich-Björkman är en sökande och mångsidig forskare, som premierat tematisk och teoretisk bredd framför specialisering. Torbjörn Bergman har en omfattande internationell publicering tillsammans med andra i ett nätverk som med hjälp av gemensamma analysramar och databaser genomför sofistikerade komparativa studier. Joakim Palme är sociolog, som genom sin specialisering på välfärdsstatens utveckling ligger nära statsvetenskapen; hans profil påminner om Bergmans, såtillvida att han tillsammans med andra genomför omfattande komparativa studier som publiceras internationellt.

Bartelson har i Stockholm och Köpenhamn skaffat sig starka pedagogiska och administrativa meriter, framför allt genom sina insatser inom forskarutbildningen; däremot har han svagare meritering i fråga om den tredje uppgiften. Bennich-Björkman kan uppvisa mycket stark meritering i fråga om såväl undervisning som administration och förmedling till omvärlden. Bergman har god pedagogisk meritering och omfattande erfarenhet av forskningsledning. Hans övriga administrativa meriter är mera begränsade, liksom hans insatser i fråga om den tredje uppgiften. Palme har mera begränsad undervisningserfarenhet än de andra i tätgruppen, men står starkt i fråga om forskningsledning och administration samt den tredje uppgiften.

Till sist en kommentar kring det som kanske varit det svåraste avgörandet: sociologen Joakim Palmes placering i tätgruppen i konkurrensen om en statsvetenskaplig professur. I dagens akademiska värld med olika gränsöverskridande initiativ och satsning på flervetenskaplig forskning finns det all anledning att undvika ämneschauvinism. Dock kan det vara berättigat att ställa frågan om en sociolog utan det bagage som disputerade statsvetare bär med sig kan verka i ledande ställning i en statsvetenskaplig miljö. Palmes forskning kring välfärdsstaten rör förvisso en tematik som är gemensam med många statsvetare. Men även om hans special-

sering ligger nära en statsvetenskaplig gren, har han mindre erfaringer av andra grenar på statsvetenskapens vittförgrenade träd. Att vi till sist ändå valt att placera Palme i tätgruppen motiverar vi dels med att hans specialisering faktiskt rör en mycket central gren inom skandinavisk statsvetenskap och att han i sin tidigare verksamhet rört sig över ämnesgränserna; dels med att även statsvetare i tätgruppen kan vara specialiserade på motsvarande sätt och klättrar företrädesvis på sina egna favoritgrenar på det statsvetenskapliga trädet.

Stockholm och Lund 2007-09-10

DRUDE DAHLERUP – CHRISTER JÖNSSON

Rangordning af slutgruppens fire ansøgere til stillingen som professor skytteanus i veltalenhed og statskundskab ved Uppsala Universitet

Det var glædeligt, at så mange kvalificerede forskere søgte stillingen som professor skytteanus. Det var som anført ingen enkel opgave at udvælge slutgruppen (tätgruppen). Efter prøveforelæsninger og interviews med slutgruppen i Uppsala den 2. oktober 2007, skal de sagkyndige nu hver for sig foretage en rangordning. Det er bestemt ikke enklere at foretage denne prioritering mellem slutrundens fire, alle højt kvalificerede ansøgere, Jens Bartelson, Li Bennich-Björkman, Torbjörn Bergman og Joakim Palme.

Sammenligningen mellem de fire vil i det følgende blive foretaget på grundlag af de kriterier, vi anvendte i den fælles bedømmelse af samtlige ansøgere: videnskabelige meriter, pædagogiske meriter, forskningsledelse og administrative kvalifikationer samt den såkaldte 3. oppgiffen. I overensstemmelse med de retningslinier, der er fastlagt i stillingsannoncen, tillægges de videnskabelige kvalifikationer særlig vægt, idet de øvrige kriterier dog også skal tillægges en ikke uvæsentlig betydning i helhedsbedømmelsen. 'Væltalighed' bedømmes som både mundtlig og skriftlig evne til at formidle egen forskning i videnskabelige sammenhænge, i medier og til almenheden.

Videnskabelige meriter

Alle fire hovedkandidater har en omfattende videnskabelig produktion af høj kvalitet. De har

alle præsteret yderst interessante forskningsresultater. De har alle en betydelig international publicering, hvilket – ved siden af en betydelig profilering i eget land. – må anses for at være et 'must' for kandidater til en sådan professorstilling. Når det gælder omfanget, er Palmes produktion mest omfattende, 85 titler sammenlignet med 30-40 hos de øvrige tre ansøgere (anmeldelser, mindre arbejder og conferencepapers ikke medtalt). Mens Palme og Bergman oftest har skrevet sammen med andre forskere, har Bennich-Björkman og Bartelson hovedsageligt foretrukket en mere individuel publiceringsstrategi. Bennich-Björkman og Bartelson har skrevet flere større monografier, mens Bergman og Palme primært har publiceret i form af artikler i videnskabelige tidsskrifter samt antologier (ofte som redaktører). Bennich-Björkman og Palme har derudover publiceret adskillige udredninger eller SOU'er, og dermed bidraget med videnskabeligt underlag for svenske politik.

Ansøgenes internationale publicering er primært sket på engelsk. Bergman og Palme har derudover titler på tysk og fransk, Palme endvidere på japansk, slovakisk, koreansk, finsk og spansk. Bartelsons monografi *The Critique of the State* er oversat til japansk. Søgninger i Social Science Citation Index såvel som Google Scholar indicerer, at Palmes internationale gennemslagskraft målt i citeringer er størst, fulgt af Bergman og Bartelson, mens Bennich-Björkman har lavere citeringstal. En søgning på universitetsbibliotekerne på Harvard University, Boston og Humboldt Universitæt i Berlin, som begge har en skandinavisk afdeling, viser, at ansøgerne alle har 3-5 bøger stående på Harvard, mens Humboldt har 6 titler af Bennich-Björkman og 1-3 af de øvrige. Disse tal afspejler naturligvis også ansøgenes forskellige profiler og publiceringsstrategier. Når det gælder gennemslag i den svenske offentlighed for deres videnskabelige indsats ligger Palme og Bennich-Björkman langt foran Bergman og især Bartelson. Mens Bartelson publikationer, herunder ikke mindst de 3 tunge monografier, alle på Cambridge University Press, primært henvender sig til det internationale videnskabelige samfund, har de øvrige ansøgere betydelige publikationsvirksomhed på svensk. Dette gælder ikke mindst Bennich-Björkman og Palme.

Når det gælder forskningsprofil, dvs. emnevalg, teoretisk perspektiv og metodologi, adskiller ansøgerne sig betydeligt. Bennich-Björk-

mans profil er den mest brede og alsidige, både teoretisk og emnemæssigt, hvilket må anses for en merit i denne sammenhæng. Emnemæssigt omfatter hendes forskning bl.a. kulturpolitik, forskningspolitik og -organisation, skoleforskning, politisk socialisering og politisk kultur og indvandrerspørgsmål – samt fra de seneste år vigtige bidrag til den internationale forskning om post-kommunistisk demokrati. De øvrige ansøgere har i højere grad specialiseret sig, og har dermed meriteret sig internationalt på netop deres område. Bartelsons forskning ligger i et interessant skæringspunkt mellem politisk teori og international politik, og hans bidrag er originale. Hans begrebsanalytiske tilgang er relativt identisk i de større publikationer. Palmes styrke ligger inden for komparativ velfærdsstatsforskning, hvor stringente, empiriske analyser ligger til grund for diskussion af og udvikling af nye modeller og teorier på området. Palmes baggrund er sociologien, mens hans alsidige emneområder og teoretiske perspektiver er også centrale inden for statskundskaben, så som velfærdsstatens udvikling og legitimitet, klassebegrebs relevans samt politikens effekter og policy feedback. Forskning om migrationsregimer er et nyere forskningsfelt hos Palme. Bergman har specialiseret sig inden for parlamentsforskning og politiske styringskæder. Han har sammen med et team af forskerkolleger sat teorier om delegation og 'accountability' i parlamentariske demokratier på den politologiske forskningsagenda, og han har forsket omkring EU og Sverige som sammenflettede politiske beslutningssystemer.

Alle fire ansøgere har initieret og arrangeret talrige nationale, nordiske og internationale konferencer og seminarer inden for deres forskningsområder. De har alle hyppigt været referees for svenske og internationale tidsskrifter og har siddet og sidder i redaktionskomitéer for svenske og internationale tidsskrifter. De har endvidere alle fungeret som opponenter på politologiske afhandlinger og siddet i bedømmelsesudvalg og -komitéer.

Det er min konklusion, at de fire ansøgere i al deres forskellighed ligger ganske tæt, hvad angår deres samlede videnskabelige meritering, dog med et lille fortrin til Palme og Bennich-Björkman. Palme i kraft af hans særlig omfattende produktion og hans internationale gennemslag og Bennich-Björkmans i kraft af hendes videnskabelige bredde og alsidighed.

Pædagogiske meriter.

I min bedømmelse af ansøgenes pædagogiske kvalifikationer indgår dels omfang, bredde og eventuelt særligt nyskabende indsatser i undervisningen samt lærebogsproduktion, dels de vedlagte bedømmelser af kvaliteten af ansøgenes undervisning. Hertil kommer resultaterne af prøveforelæsningserne og interviews.

Alle fire hovedkandidater har undervist på både grunduddannelsen og forskeruddannelsen. De har alle vedlagt udtalelser, der taler om høj kvalitet i deres undervisning. De har vejledt et nogenlunde lige stort antal doktorander frem til disputationen. Alle har de holdt gæsteforelæsnings og været gæstelærere på universiteter rundt om i verden.

Bartelson har både stort omfang og betydelig bredde i sin undervisningserfaring. Han har været forstander for forskeruddannelsen både i Stockholm og København, og under interviewet fremkom han med interessante refleksioner omkring forholdet mellem doktorand og vejleder. Bergman har som de øvrige undervist på alle niveauer, men dog mest på forskeruddannelsen. Antal undervisningstimer fremgår ikke af hans ansøgning. Han har udviklet kurser om EU og konstitutionelle spørgsmål. Også Palme har undervist på alle niveauer, og har udviklet nye kurser, men hans undervisningserfaringer er dog af mindre omfang end de øvriges, i kraft af at han primært har arbejdet på forskningsinstitutioner. Hovedparten af hans undervisning har ligget på Institutionen för Socialt Arbete og på Sociologiska Institutionen, begge på Stockholms Universitet. Bennich-Björkmans har uden tvivl de bredeste og tungeste pædagogiske meriter. Hun har undervist inden for de fleste af statskundskabens emneområder, og hun har sammen med kolleger stået for en omfattende omorganisering af sin institutions A-kursus. Hun har været ansvarlig projektleder for forsknings- og uddannelsessamarbejdet "NORD-BALT", 1999-2005, som inkluderede universiteter i Norden og Baltikum. Hun er p.t. ansvarlig projektleder for et forsknings- og uddannelsessamarbejde, som omfatter politologiske og sociologiske institutter i Ukraine, Estland og Uppsala. Bennich-Björkman beskrives i bilagte udtalelser som "en mycket mångsidig och användbar lärare", som har "förmåga att lyssna, skapa bra klimat och entusiasmera".

At skrive lærebøger er en særlig pædagogisk merit. Bennich-Björkman har markeret sig med flere lærebøger, bl.a. som medredaktør og for-

fatter til en lærebog, som anvendes i flere Østersø-lande, og som er oversat til russisk, ukrainsk og hviderussisk. En ny grundbog til Akurset i statskundskab er under publicering med Bennich-Björkman som den ene af de to redaktører. Bergman er medforfatter til en lærebog om EU og Sverige.

Prøveforelæsningen var på forhånd defineret som en forelæsning, hvis målgruppe var alment interesserede studenter. Derfor bedømmer jeg disse forelæsninger, ikke kun som prøve på ansøgenes kommunikationskapacitet som led i 3. opgift, men også som eksempel på pædagogiske evner, dog i en noget usædvanlig situation. Bennich-Bäckman, Bartelson og Palme levede alle op til forventningerne, mens Bergmans forelæsning var forbavsende ustruktureret og generelt skuffende.

Forskningsledelse og administrative meriter

Forskningsledelse er en vigtig merit i denne sammenhæng. Den skytteanske professor forventes at kunne virke som inspirator til nye forskningsprojekter, kunne fremskaffe eksternt finansiering samt lede større forskningsprojekter, iblandt med internationale samarbejdspartnere. Blandt hovedansøgerne har Palme uden tvivl de største erfaringer med alle aspekter af forskningsledelse, bl.a. via sin position som ordførende for Kommittén Valfärdsbokslut (13 SOU'er, samtlige skrevet af forskere) og ikke mindst som direktør for Institutet för Framtidsstudier. Han har stor erfaring med deltagelse i internationale forskernetværk. Også Bennich-Björkman har stor erfaring med initiering, finansiering og ledelse af flere større forskningsprojekter og –netværk, herunder internationale forskernetværk. Bergman har deltaget i og haft ledende positioner i et netværk af internationale parlamentsforskere, som har arbejdet sammen gennem mange år. Bartelson har i et vist omfang også skaffet eksterne forskningsmidler, men har mere begrænsede erfaringer med forskningsledelse.

Bennich-Björkman har betydelige erfaringer med forskningspolitiske hverv, bl.a. var hun 2001-03 medlem af og fra 2007 ordførende for Vetenskapsrådets beredningsgrupp 5 för statsvetenskap och masskommunikationsforskning og dermed medlem i VRs ämnesråd för humaniora og samfundsvidenskab. Hun har siddet i styrelsen for STINT og været ordførende for Stiftelsen för internationalisering av svensk hö-

gre utbildning och forskning – beredningsgrupp för kulturvetenskaper, 2002-04. Bergman var medlem af VRs beredningsgrupp 5 i årene 2004-06. Bartelson og Palme har ikke tilsvarende meriter, dog har Palme siden 1997 har været ordførende for Försäkringskassans statistiske råd.

Når det gælder administrative hverv på egen institution, har Bennich-Björkman og Bartelson begge været studierektor for forskeruddannelsen, Bartelson først i Stockholm og senere i København. Bennich-Björkman har desuden erfaringer som medlem af samhällvetenskapliga fakultetsnämnden ved Uppsala Universitet. Under interviewet fremkom Bennich-Björkman med interessante refleksioner omkring mulighederne for udvikling af institutionens forskningsprofiler og forbedring af rekrutteringsgrundlaget.

Palme har været bitrædende foreståndare for SOFI 1994-96, og siden 2002 direktør for Institutet för Framtidsstudier, et tværvidenskabeligt forskningsinstitut med en stor forskningsbaseret publikations- og seminarievirksomhed. Bergman har ikke haft tilsvarende administrative hverv.

Samvirke med det omgivende samfund (3. opgiften)

Bedømmelseskriterierne er på dette punkt ansøgerens evne til at formidle deres forskning til grupper i samfundet og til almenheden, aktiv deltagelse i samfundsdebatten og andre kontakter med verden uden for universitetet.

Bennich-Björkman og Palme må begge siges at være overordentlig velmeritede her, og ligger betydeligt foran Bergman og Bartelson. Bennich-Björkman har forfattet flere populærvidenskabelige bøger samt mange artikler med betydeligt gennemslag i den svenske offentlige debat, og hun er en anvendt foredragsholder og kommentator i radio og TV. Hun har i mange år været fritstående columnist på Uppsala Nya Tidning. Også Palme har omfattende meriter, når det gælder forskningsformidling og deltagelse i samfundsdebatten, og har betydeligt gennemslag i den svenske og i en vis udstrækning også i den internationale offentlige debat, som den udspiller sig i internationale organisationer. I Sverige er han en uhyre flittig foredragsholder, har skrevet talrige indlæg i aviserne – således forekommer han ikke sjældent på DN-Debatt – og har ofte kommenteret i radio og TV. Han har været sagkyndig rådgiver for regeringen, bl.a. i

pensionsspørgsmål. Det diskuteres ibland, hvorvidt deltagelse i offentlige udredninger skal ses som forskning eller forskningsformidling. Efter min opfattelse afhænger det af det konkrete indhold. Bennich-Björkmans og Palmes betydelige bidrag til udredninger om aktuelle samfundsspørgsmål har ofte haft karakter af forskning, men er samtidig en indikation på deres intensive samvirke med det omgivende samfund. Bergman og ikke mindst Bartelson har langt svagere meritering, når det gælder samvirke med det omgivende samfund.

Konklusion

Alle fire hovedkandidater må anses for yderst velkvalificerede til stillingen som professor skytteanus. Der er tale om kreative og velmeriterede forskere med en klar international profil. Når det gælder det vigtigste punkt, de videnskabelige meriter, er der tale om meget forskellige forskningsprofiler. Det er min konklusion, at de fire ansøgere ligger meget tæt, men med en vis fortrinsstilling til Palme og Bennich-Björkman.

I den samlede bedømmelse, hvor også de øvrige kriterier medtages, ligger Bennich-Björkman og Palme i min bedømmelse klart foran Bergman og Bartelson. Disse to hovedkandidater har begge meget stærke meriter, når det gælder samvirke med det omgivende samfund, herunder forskningsformidling. De må dermed placeres betydeligt højere end både Bergman og Bartelson, når det gælder 'veltalenhed'. De har også begge særlig stærke kvalifikationer, når det gælder forskningsledelse, et punkt, hvor også Bergman har gode kvalifikationer, mens Bartelsons erfaringer på dette punkt er mindre.

Når jeg efter nøje overvejelser vælger at placere Bennich-Björkman foran Palme skyldes det hendes forskningsmæssige alsidighed og meget stærke pædagogiske kvalifikationer. I valget mellem Bennich-Björkman og Palme som professor skytteanus har jeg også tillagt det betydning, at Bennich-Björkman alt i alt står på et bredere fundament inden for statskundskaben end Palme.

Min rangordning bliver følgelig denne:

1. Li Bennich-Björkman
2. Joakim Palme
3. Torbjörn Bergman
4. Jens Bartelson

Stockholm, den 15. oktober 2007

DRUDE DAHLERUP

Rangordning av de sökande till professor skytteanus i vältalighet och statskunskap vid Uppsala universitet

Efter de sakkunnigas gemensamma granskning av samtliga sökande och urvalet av en tättgrupp på fyra, samt dessas provföreläsningar och intervjuer i Uppsala den 2 oktober 2007, återstår för varje sakkunnig att individuellt jämföra och rangordna de fyra huvudkandidaterna. Detta är, som redan tidigare antytts, en grannlaga uppgift, då det rör sig om fyra högt kvalificerade kandidater med markant olika profil. Det råder kort sagt ingen tvekan om att den skytteanska professuren kommer att få en värdig innehavare.

Jag väljer att jämföra de fyra med hjälp av de kriterier vi använt i vår gemensamma granskning av samtliga sökande under rubrikerna vetenskapliga meriter, pedagogiska meriter, forskningsledning och administrativa meriter, samt den tredje uppgiften.

Vetenskapliga meriter

I fråga om kvaliteten och omfånget av de sökandes produktion är de fyra svåra att skilja åt. De har alla en omfattande produktion präglad av hög kvalitet och har alla hållit en jämn produktionstakt. Palmes publikationslista är mera omfattande än de tre andras (85 titlar jämfört med ett 30-tal för Bartelson, Bergman och Bennich-Björkman) men innefattar å andra sidan färre monografier än de övrigas och speglar ett visst mått av "recycling". Bergman och Palme uppvisar ett stort antal samförfattade skrifter, medan Bartelson och Bennich-Björkman företrädesvis står som ensamma författare. Bartelson och Bennich-Björkman har inte haft draghjälp av etablerade medförfattare som Kaare Strøm i Bergmans fall och Walter Korpi i Palmes fall.

Samtliga har publicerat sig på engelska. Medan Bartelsons, Bergmans och Palmes huvudarbeten är skrivna för en internationell publik, har Bennich-Björkman i högre grad vänt sig även till en svensk publik. Det innebär att de tre förstnämnda ger större avtryck i olika former av citation index – ett mått som bör användas med vederbörlig försiktighet. En enkel sökning på Google Scholar ger vid handen att Palmes artiklar i de prestigefyllda tidskrifterna *American Sociological Review* och *American Political Science Review*, författade tillsammans med Walter Korpi, har haft stor genomslagskraft (201 respektive 101

citeringar). Samma gäller boken *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*, där Bergman är en av tre redaktörer och samtidigt bidragsgivare (174 citeringar), samt Bartelsons monografi *A Genealogy of Sovereignty* (138 citeringar). Bennich-Björkmans publikationer får klart lägre citeringstal, men hennes skrifter på svenska – speciellt inom utbildningsforskning – har å andra sidan fått relativt stort genomslag i den svenska offentliga debatten.

Vad beträffar mångsidighet eller bredd – ett inte oviktigt kriterium när det handlar om en lärostol som den skytteanska, som i många sammanhang får representera statsvetenskapen i stort – skiljer sig däremot Bennich-Björkman från de övriga i positiv bemärkelse. Hon har i högre grad än de övriga ständigt förnyat sin forskning och medvetet undvikit att specialisera sig på ett specifikt område. Hon har därmed förvärvat en stor bredd såväl teoretiskt som empiriskt, och det finns få inslag av ”recycling” i hennes produktion. Bergman har specialiserat sig på jämförande parlamentarism med EU som ett andra intresseområde. Palme har specialiserat sig på forskning om välfärdsstaten med global migration som ett nytt forskningsområde. Bartelson har visserligen relativt stor tematisk bredd men tillämpar genomgående en kritisk, historisk begreppsanalytisk forskningsstrategi.

Sammanfattningsvis ligger de fyra i tätgrupperna mycket nära varandra i fråga om vetenskaplig meritering. Bennich-Björkman och Palme har möjligen ett visst, litet försteg framför Bartelson och Bergman: Bennich-Björkman i kraft av mångsidighet, Palme i kraft av internationellt genomslag. En inbördes rangordning dem emellan beror på om man premierar bredd eller spets.

Pedagogiska meriter

Min bedömning av de fyra huvudkandidaternas pedagogiska kvaliteter baseras på den skriftliga information som finns i deras ansökningshandlingar samt den korta provföreläsning de höll i Uppsala. Omfångsmässigt är samtligas meriter tillfyllest, och alla har undervisat på såväl grundutbildningen som forskarutbildningen. Eftersom Palme tillbringat större delen av sin forskarkarriär på forskningsinstitut, har han av naturliga skäl något mindre omfattande undervisningserfarenhet än de övriga. Störst och bredast undervisningserfarenhet har Bennich-Björkman. Hon är också den som fylligast dokumen-

terat sina pedagogiska meriter i sina ansökningshandlingar.

Samtliga bifogar intyg på hög kvalitet i undervisningen, som reflekterats i goda kursvärderingar. Bartelson intygas ha ”a strong commitment to academic excellence” parat med “an equally strong commitment to his students and their intellectual growth”. Bennich-Björkman beskrivs som “en mycket mångsidig och användbar lärare” med “förmåga att lyssna, skapa bra klimat och entusiasmera”. Bergman sägs ha utfört all undervisning ”in a professional manner” och ha visat ”a willingness to introduce new teaching methods”. Palme uppges ha ”visat ett mycket stort intresse för studenterna och har genomfört undervisningen på ett pedagogiskt och engagerat sätt”. Vidare har samtliga varit flitigt anlitade gästföreläsare inom och utanför landet.

Provföreläsningarna gav en möjlighet att bevittna de sökande i pedagogisk aktion. Bartelson, Bennich-Björkman och Palme bekräftade de positiva omdömena, medan Bergmans föreläsning inte höll önskvärd standard. Han gjorde ett oengagerat, ostrukturerat och föga professionellt intryck. Frågan är vilken vikt man skall tillmäta provföreläsningarna. Det rimliga svaret är att de inte kan vara av avgörande – men inte heller av negligerbar – betydelse.

Medan alla fyra har bidragit till kursutveckling, har endast Bennich-Björkman – och i viss mån Bergman – meriterat sig som författare till läromedel. I fråga om handledning av doktorander har de fyra tämligen likartad och tillfredsställande meritering.

I fråga om pedagogisk meritering placerar jag sammanfattningsvis Bennich-Björkman på första plats. Hon har den mest fullödiga pedagogiska portföljen, och hennes provföreläsning följde en medveten pedagogisk grundidé – det intresseväckande exemplet styrka. Bartelsons provföreläsning höll också hög pedagogisk klass, vilket i kombination med hans övriga pedagogiska meriter ger honom en andra placering enligt min bedömning. Palmes pedagogiska portfölj är mindre välfylld än Bergmans, men han gjorde å andra sidan en bättre – om än inte pedagogiskt invändningsfri – provföreläsning.

Forskningsledning och administrativa meriter

Bergman, Bennich-Björkman och Palme har stor erfarenhet av att initiera, externfinansiera

och leda större forskningsprojekt. Bartelson har förvisso mottagit externa forskningsanslag, men hans projekt har inte varit av samma omfång. Med de positioner han innehaft får Palme sägas ha störst erfarenhet av forskningsledning.

Samtliga har haft talrika uppdrag som referee, ledamot i redaktionskommittéer, opponent, sakkunnig och ledamot i betygsnämnder. De har även organiserat vetenskapliga konferenser och workshops. Även om det kan finnas kvantitativa skillnader, framstår de sökande som tämligen jämnstarka i fråga om dessa akademiska funktioner.

Vad gäller forskningspolitiska uppdrag utmärker sig Bennich-Björkman framför de andra. Hon var ledamot i Vetenskapsrådets beredningsgrupp 5 för statsvetenskap och masskommunikationsforskning 2001-2003 och är sedan 2007 ordförande i denna beredningsgrupp och därmed ledamot i VR:s ämnesråd för humaniora och samhällsvetenskap. Vidare har hon suttit i styrelsen för STINT. Bergman var 2004-2006 ledamot i VR:s beredningsgrupp 5. Bartelson och Palme har inga motsvarande meriter.

Bartelson och Bennich-Björkman har innehaft ansvarsfyllda administrativa uppdrag på institutionsnivå. Bartelson har varit huvudansvarig för forskarutbildningen i såväl Stockholm som Köpenhamn. Bennich-Björkman har varit studierektor för forskarutbildningen och ledamot av den samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden. Vidare sitter hon i institutionsstyrelsen och institutionens forskarutbildningsnämnd. Bergman har inte innehaft den typen av institutionsadministrativa uppdrag. Palme har som biträdande föreståndare för SOFI under en period och som VD för Institutet för framtidsstudier sedan 2002 haft omfattande ledningsansvar.

Sammanfattningsvis får Bennich-Björkman och Palme ett klart försteg under denna rubrik. Bennich-Björkmans styrka ligger i forskningspolitiska och institutionsadministrativa uppdrag, Palmes i ledning av stora forskningsprojekt och chefskap. Samtidigt placerar sig Bartelson före Bergman.

Den tredje uppgiften

I fråga om forskningsförmedling, deltagande i samhällsdebatten och övriga kontakter med omvärlden har Bennich-Björkman och Palme avsevärt bättre meritering än Bartelson och Bergman. Bennich-Björkman medverkar sedan

hösten 2002 regelbundet som fristående kolumnist på Upsala Nya Tidnings ledarsida, har skrivit populärvetenskapliga artiklar och böcker, har medverkat i radio och tv och har anlitats som föredragshållare vid ett stort antal konferenser och seminarier arrangerade av regering och riksdag såväl som ideella organisationer. Palme hade som ordförande för kommittén Välfärdsboks slut ansvar för att i stor skala förmedla tillämpad samhällsvetenskaplig forskning till en bredare publik via ett stort antal SOU, seminarier, föredragningar för beslutsfattare och föredrag. Som VD för Institutet för framtidsstudier har han hållit ett mycket stort antal föredrag, och han har vidare skrivit flera artiklar i dagspressen och framträtt i radio och tv.

Kort sagt har Bennich-Björkman och Palme gjort synnerligen omfattande insatser vad gäller den tredje uppgiften, som är omöjliga att rangordna. Klart är emellertid att Bergman och i synnerhet Bartelson inte kan uppvisa någon motsvarande meritering.

Sammanfattning

Att göra en sammanfattande bedömning baserad på dessa skilda kriterier av olika vikt är inte problemfritt, speciellt som skillnaden mellan de sökande är som minst vad gäller det viktigaste urvalskriteriet vetenskaplig skicklighet. Sammantaget får dock Bennich-Björkman och Palme ett litet men dock klart försteg framför Bartelson och Bergman enligt min bedömning. De kompletterar sina vetenskapliga kvaliteter med stark meritering även på de andra kriterierna.

Att skilja de två toppkandidaterna åt är inte helt lätt. De är i många avseenden jämnstarka. Rangordningen beror, som jag tidigare antytt, på vilka styrkor man premierar. När jag till sist väljer att placera Bennich-Björkman före Palme beror det på följande:

För det första uppskattar jag Bennich-Björkmans mångsidighet, bredd och oförvägenhet att ge sig in på nya forskningsområden. För det andra har hon den mest kompletta pedagogiska meriteringen. En tredje orsak hänger samman med disciplinär förankring. Palme är sociolog med en specialisering som tangerar statsvetenskap, men han har kanske inte hela det statsvetenskapliga bagage som man kan kräva av en skytteansk professor, som i olika sammanhang får företräda ämnet utåt.

Återstår att rangordna Bergman och Bartelson. Helst hade jag velat undvika det, då jag

uppfattar dem som helt olika forskningsprofiler som dock har relativt jämnstark meritering. Om jag tvingas, ger jag Bartelson ett litet försteg framför Bergman i kraft av större originalitet och bättre pedagogisk meritering.

Min rangordning blir således:

Li Bennich-Björkman

Joakim Palme

Jens Bartelson

Torbjörn Bergman

Lund den 15 oktober 2007

CHRISTER JÖNSSON

Jag har hedrats av Samhällsvetenskapliga fakulteten med uppdraget att som särskild sakkunnig bedöma de sökande till den skytteanska professuren med avseende på den del av ämnesområdet som rör värtalighet. Härmed avger jag mitt yttrande.

Förutsättningar

Uppdraget har av fakultetsnämnden beskrivits på följande sätt: ”Bedömningen skall ske utifrån de sökandes skicklighet att kommunicera statskunskap och egen forskning såväl i vetenskapliga sammanhang som medier och till allmänheten, deltagande i samhällsdebatten samt förmåga att på ett retoriskt kvalificerat sätt förmedla undervisning. Bedömningen kommer att ske utifrån både skriftlig dokumentation och genom provföreläsningar/läraprov.”

I fakultetens uppdrag tar jag särskilt fasta på följande tre punkter:

Vikt läggs vid skicklighet i kommunikation. Med detta förstår jag effektivitet/måluppfyllelse: ”har publiken snabbt förstått?” Jag väljer att göra samlande bedömningar utifrån traditionella kriterier för god framställningskonst, som exempelvis effektiv disposition, ett språk som utmärks av klarhet, konkretion, ekonomi och medryckande form samt, inte minst, personlighetens avtryck i framställningen. För läraprovet tillkommer muntliga värtalighetskriterier som engagemang och ”närvaro”, publikkontakt samt anpassning till den muntliga formen.

Tyngdpunkten ligger på förmedling av statskunskap och egen forskning. Jag tar fasta på att det handlar om förmedling av främst statskunskap till olika målgrupper, t.ex. ämneskolleger, studenter och allmänhet. Formuleringen ”deltagande i samhällsdebatten” breddar målgruppen väsentligt och gör mångsidighet till en viktig bedömningsgrund. Därför uppmärksammar jag publicering

i olika typer av vetenskapliga och pedagogiska genrer och medier, riktade till olika typer av publik. Förmåga till framgångsrik anpassning till olika mottagargrupper – inte minst i muntliga situationer – betraktas som ett viktigt värtalighetskriterium.

Vikt läggs vid retoriskt kvalificerad undervisningsförmåga. Pedagogisk meritering skall således ges plats i mitt yttrande. Vid läraprovet skall höga krav ställas även på det tekniska framförandet. Vikt läggs vid ledigt men effektivt framförande, röstbehandling, relevant utnyttjande av tekniska hjälpmedel och undervisningsmaterial. I donationsbrevet för den skytteanska professuren stadgas att innehavaren framförallt skall vara ”en politices, historicus och en godh orator”. Jag finner det alltså rimligt att inom området undervisningsförmåga ge plats för en viss personlig lyskraft, som kan manifesteras genom exempelvis medryckande originalitet, provokationsförmåga, intryck av auktoritet och gott omdöme eller ett mått av underhållningsförmåga.

Ett problem i bedömningen av de sökandes skriftliga värtalighetsmeritering har varit att många åberopade böcker och artiklar har tillkommit i samarbete med andra. En rad viktiga arbeten har skrivits kollektivt och någon gång genom ”journal compilation” – en tidskriftsredaktion har tagit aktiv del i utformningen av disposition och kanhända också språk. Texter på engelska har också skapat bekymmer. Det kan ibland handla om översättningar/språkligt hårt granskade texter, och då står översättaren/granskaren för viktiga delar av den språkliga formen. Den sökandes skriftliga värtalighet kan på sätt vara svårbedömd, och jag har valt att lägga mindre vikt vid värtalighetsaspekter i översatta eller starkt bearbetade texter och texter med flera författare. Men även texter som har en enda upphovsperson är naturligtvis i någon utsträckning produkter av kollektiva processer, exempelvis muntlig och skriftlig kritik från vänner och kolleger, förlagens redaktionella föreskrifter och redaktörernas förslag och krav på ändringar eller anpassning.

Visad självständig värtalighet på såväl engelska som svenska tillmäts betydelse, eftersom detta demonstrerar en breddning av fält och repertoar i den språkliga kommunikationen.

Jag vill gärna understryka att mitt uppdrag inte är att bedöma de vetenskapliga resultaten eller kvalifikationerna. Mitt uppdrag är att redovisa hur jag uppfattar värtaligheten och den retoriska effektiviteten hos de sökande.

Läraprov/provföreläsning

Läraprov genomfördes 2 oktober 2007 i Auditorium Minus, Gustavianum. Provföreläsningarna annonserades som offentliga föreläsningar. Samtliga spelades in, och mina intryck från föreläsningarna har kunnat kontrolleras genom inspelningarna. Provföreläsarna fick fritt välja ämne, men i instruktionerna underströks att målgruppen var en blandad skara av kolleger, doktorander/studenterna och intresserad allmänhet. Föreläsarna uppmanades att tänka sig den huvudsakliga målgruppen som en ”intresserad allmän publik utan special-kunskaper, till exempel en förening för studenter.” Från rekryteringsgruppen uttrycktes också en vilja att föreläsaren skulle sträva efter att placera det valda temat i ett sammanhang där det direkt eller indirekt framgick hur den sökande ”ser på temats position i förhållande till dels vad [den sökande] vill betrakta som statskunskapens grundfrågor, dels disciplinens aktuella utveckling och utmaningar”. Tiden för de enskilda föreläsningarna var begränsad till 20 minuter, och efter föreläsningen ställdes två följdfrågor av de ämnessakkunniga.

Presentation och bedömning

Jag har tagit del av samtliga sökandes handlingar men begränsar i detta yttrande min bedömning till de fyra sökande som av rekryteringsgruppen kallats till läraprov/provföreläsning: Jens Bartelson, Li Bennich-Björkman, Torbjörn Bergman samt Joakim Palme. De är alla mycket kvalificerade pedagoger och forskningsförmedlare. Samtliga är professorer och har under sin karriär upprepade gånger bevisat sin förmåga att effektivt förmedla insikter och resultat från sina forskningsfält. Mitt försök att bedöma deras värtalighet skall ses mot denna bakgrund.

Jens Bartelson

Bartelsons akademiska språk är engelska, och samtliga inlämnade skrifter är ensamförfattade. Språket är på akademiskt hög nivå, ofta abstrakt men samtidigt pregnant och stilistiskt uttrycksfullt. Redan artikel- och kapitelrubriker visar hans strävan att – gärna metaforiskt – koncentrera och konkretisera svåra frågeställningar. Bartelsons primära publik är det akademiska samfundet, och han konstaterar i sin självpresentation: ”Given the character of my research, I have not contributed much to the public debate, other than on those rare occasions when I

have felt obliged to do so.” Dock framhåller han att han breddat sin publik utanför den akademiska, framförallt genom politiskt-filosofiska kommentarer till samtida konst. Ur ett värtalighetsperspektiv är denna genrebreddning väl värd att notera, även om den faller utanför fältet för statskunskap.

Av bifogat intyg från institutionschefen Lars Bille (2006) framgår att Bartelson i Köpenhamn undervisat på en rad kurser och haft en föreläsningsserie på grundnivå. Hans krav på akademisk excellens understryks, och hans kurser har utformats ”to med very high standards of teaching performance.” Enligt intyget visar kursutvärderingar att målet uppnåtts.

Bartelsons provföreläsning ägnades ”Suveräniteten och det Rättfärdiga Kriget”. Läraprovet karaktäriserades av avspänd energi. Bartelsons disposition var tydlig och utgick från två frågor, som sedan utvecklades såväl tematiskt som kronologiskt. Slutsatserna uttrycktes med enfaset. I framställningen fanns ett stort mått av såväl personlig intensitet som säker kateder-närvaro. De utmätta 20 minuterna utnyttjades föredömligt. Tekniska hjälpmedel användes inte, men hade kanske ändå varit på sin plats, ty den på flera sätt utmärkte föreläsningen lades på en alltför hög nivå för den utpekade målgruppen. Frågeställning och argumentation ställde höga krav på abstrakt tänkande, och framställningen krävde en kvalificerad och uppmärksam åhörarskara. Även om föreläsningen hade pedagogiskt tyngd och god oratorisk kraft stärkte det intrycket att Bartelson skickligast kommunicerar med en publik som är väl ämnesförtrogen och har stor akademisk kompetens.

Li Bennich-Björkman

Bennich-Björkmans dokumentation av den pedagogiska verksamheten visar att hon är en utomordentlig lärare. Kraven på studenterna är högt ställda men de ges aktivt stöd. Statsvetenskapliga institutionens prefekt har intygat hennes förmåga att lyssna och entusiasmera och understryker att Bennich-Björkman utvecklats till en utmärkt föreläsare (Svärd 2005). Ur intyg och rekommendationsbrev kan många positiva omdömen över föreläsningsskickligheten hämtas. I en till ansökan bifogad kommentar om Bennich-Björkmans pedagogiska insatser prisar Sverker Gustavsson (2005) hennes förmåga att disponera stoffet och fånga publiken: ”Hon utstrålar auktoritet, enkelt uttryckt”. I sin skriftliga självpresentation lyfter hon på ett tankeväckande

de sätt fram sin pedagogiska vision, och understryker att det inte bara handlar om att förmedla kunskap utan också en känsla av spänning och fascination inför statsvetenskaplig forskning.

Bennich-Björkman har en påfallande bredd som kolumnist, ledarskribent och debattör i tidningar och tidskrifter. Hon har medverkat i ett dussintal tidningar och tidskrifter utanför den strikt akademiska kretsen. Även som dagspresskribent utmärks hon av tydlighet, argumentationskraft och mod i ställningstaganden. Vid ett flertal tillfällen har hon också uppträtt i etermedia.

Bennich-Björkman har framgångsrikt bytt forskningsfält flera gånger, men hon har också valt att tydligt vända sig till olika slags publik. Som läsare noterar man hennes förmåga att anpassa framställningsättet efter ämne och avnämare. Teoretiskt tunga undersökningar skiljer sig tydligt från läroböcker, rapporter och utredningar, allt för effektivitetens skull. I intervjuundersökningarna kan man lägga märke till hur rapportörerna ges tydlighet och utnyttjas för att ge framställningen liv.

Hennes stil har klarhet och avsevärd slagkraft. Ett detaljexempel är den pregnanta hypotes-formuleringen redan i doktorsavhandlingens titel: "Statsstödda samhällskritiker." I hennes stil saknas nästan helt försök att smeka medhårs och underhålla läsaren. Läsaren känner istället Bennich-Björkmans allvar. Respekt och omutlighet är ord som karakteriserar hennes ethos som forskare. Stilistiskt är Bennich-Björkman självständig, rösten är tydlig, och det kanske är följdriktigt att hon mera sällan publicerar samförfattade arbeten. I författarskapet råder balans mellan svensk- och engelskspråkig forskning, och det faktum att hon förmår skriva effektivt och livfullt på två språk är meriterande.

Titeln på Bennich-Björkmans föreläsning var "Inga oskrivna blad: nya demokratier och det förflutnas betydelse". Återigen lägger jag märke till den vältaliga hypotesformuleringen i rubriken. Provföreläsningen höll sig exakt inom den utmätta tiden. Bennich-Björkman följde ett skrivet manus, men utan att detta störde publikkontakt och livfullhet. Hjälpmedel användes inte. Istället formade Bennich-Björkman skickligt föreläsningen till en medryckande berättelse. Estlands moderna utveckling belystes genom koncentrationen på två enskilda livsöden, blivande statsmän som publiken fick följa från studentåren i Tartu i slutet av 1970-talet fram till idag. Genom detta berättargrepp skapades en

nyfikenhet och spänning som drev föreläsningen framåt. Språket var konkret och framställningen ekonomisk. Bennich-Björkman tog hänsyn till det inslag av repetition som muntlig framställning kräver. Genom exempel på hur "unga Tartu" arbetade under 1980-talet ökades åskådligheten i framställningen. Huvudpoängerna formulerades med eftertryck, och utan stora gester fångades publikens intresse. Lärarprovet visade Bennich-Björkmans goda förmåga att – utan att ge avkall på allvar och auktoritet – anpassa sig till en given publik. Föreläsningen var inte traditionellt "oratorisk" och den kan inte heller kallas vare sig publikknipande eller känslöväckande. Men den var inte heller lägmäld, utan kännetecknades snarast av stramhet och en viss stränghet, som tydligt stärkte föreläsarens pondus.

Torbjörn Bergman

Av Bergmans tio inlämnade skrifter är nio på engelska. Den tionde är den av Bergman och Magnus Blomgren redigerade EU och Sverige 2005. Här har Bergman skrivit ett inledande och ett avslutande kapitel tillsammans med Blomgren samt ett kapitel tillsammans med Therese Andersson. Någon helt självständig svenskspråkig text har alltså inte inlämnats till bedömning. I hög utsträckning gäller för Bergmans publikationer att de är samförfattade. Bergmans viktiga vetenskapliga språk är engelska. Språket är klart, redovisande och vägvinnande. Bergman gör få försök att rycka med läsaren genom språklig glans. Bergman får framgångsrikt sagt det han vill säga – ett grundläggande kriterium för vältalighet. Dock försöker han mera sällan använda språk och stil som hävstänger i sin framställning. Delvis kan detta ha att göra med att hans forskningsprojekt gärna presenteras i kollektiva och kollegiala former. Därmed ges mindre utrymme för individuell vältalighet.

Ett intyg från studierektor Svante Ersson (2005) över de pedagogiska meriterna visar att Bergman trots att han på grund av sin forskning haft nedsatt undervisningsskyldighet – undervisat på alla nivåer och erhållit goda omdömen i kursutvärderingar. Undervisning och handledning har utförts professionellt. Ersson sammanfattar: "It is obvious that he is an excellent teacher, researcher and advisor."

I ansökningshandlingarna ges exempel på "public outreach" från 2003 till 2005. Bergman har under perioden deltagit i öppna seminarier och vid presentationer, bland annat inför riks-

dagskommitteer. Målgrupperna förefaller högt kvalificerade. Ett bredare tilltal har eftersträvat i till exempel en samförfattad artikel i Västerbottens-Kuriren. Ett samlat intryck är att Bergman mycket framgångsrikt har nått ut i en kvalificerad, statsvetenskapligt kompetent miljö. Meriteringen är något svagare när det gäller att nå en bredare allmänhet.

Bergmans ämne för provföreläsningen formulerades brett: ”Demokrati och statskunskap”. Kanske var ämnesformuleringen något för bred för en koncis och avrundad behandling. Han arbetade utan manuskript och utnyttjade bara fyra femtedelar av den anslagna tiden. Ambitionen att arbeta utan stödjande manus var lovvärd. Ofta leder detta tillvägagångssätt till en god publikkontakt, men härvidlag lyckades dock inte Bergman fullt ut. Framställningen fick istället en dröjande och prövande karaktär. Med mer pregnans i formuleringen och en större språklig ekonomi skulle föreläsningen ha vunnit väsentligt – oavsiktligt fick den nu en viss karaktär av extemporerings. De OH-blad som användes gav omväxling åt framställningen, men kunde gärna ha formgivits som integrerade delar av föreläsningen. Bergmans målsättning var att uppehålla sig vid statskunskapens huvuduppgifter, och synen på dessa framgick tydligt. Bergmans vilja att ämnet skall vara ifrågasättande och ”uppkäftiga” nådde ut. Mitt intryck är att Bergmans reflekterande och prövande pedagogiska hållning allra bäst kommer till sin rätt i seminarieformen.

Joakim Palme

De tio av Palme inlämnade arbetena är författade på engelska. Merit- och publikationslistor visar dock att Palme använder också svenska som kvalificerat kommunikationsinstrument. Han stil är rak, innehållskoncentrerad och saklig. Liksom för andra av de sökande gäller att många av de inlämnade skrifterna är samförfattade och att den individuella värtaligheten därmed ges begränsat svängrum.

Palme har varit ordförande i den av regeringen sammankallade kommittén Valfärdsbokslut. Den till ansökan bifogade listan över kommitténs föredragningar understryker de krav på god kommunikativ förmåga som kommittéarbetet ställt på Palme. Arbetet har också krävt engagemang i media, och mer än dussinet tidsskrifter/tidningar respektive etermedia redovisas där Palme medverkat med intervjuer eller

debattartiklar. Likaså har positionen som verkställande direktör vid Institutet för Framtidsstudier ställt höga krav på kommunikation med olika mottagargrupper. I ansökan återfinns en åttasidig förteckning över Palmes föredrag och presentationer 2002-2006.

Palme uppvisar en imponerande lista över föreläsningar/föredragningar nationellt och internationellt, men hans medverkan i reguljär akademisk undervisningen är mer begränsad. Ett studierektorsintyg över hans undervisning i sociologi 1991-2003 dokumenterar 277 lektorstimmar. Intyget visar att han är en engagerad lärare och att studenterna varit mycket nöjda (Rubarth 2004). Även intyg angående en magisterkurs inom International Graduate Programme vid Samhällsvetenskapliga fakulteten, Stockholms universitet, visar att han är en lyhörd och uppskattad lärare (Micheletti 2002).

Publikationslistans nummer 91-117 visar prov på Palmes engagemang i samhällsdebatten. Målgrupper och publikationsorgan har imponerat bredd.

Rubriken till provföreläsningen väckte nyfikenhet genom angelägenhet och genom att koncentrerat betona statsvetenskaplig metodologi, dock utan att avslöja för mycket. Titeln var ”Jämföra politik”. Palmes stora vana att framträda manifesterades i föreläsningen. Hans pedagogiska sätt att använda svarta tavlan för att enkelt konkretisera tankegångar var föredömligt. Palme arbetade fritt från manuskript, rörde sig över podiet och förlitade sig på stolpar. Stundom blev framställningen lysande, livfull och medryckande, och till detta bidrog ett drag av avväpnande humor. Men av och till blev framställningen också mer dröjande, kanske just som en följd av friheten från manuskript under ett krävande lärarprov. Någon gång minskades också framställningens klarhet genom inslag av fackjargong, och en viss reflekterande mångordighet ledde till att både framställningens och publikens koncentration hotade att minska. Föreläsningen blev en dryg fjärdedel längre än instruktionerna medgav.

Sammanvägning

I den skriftliga värtalighetsmeriteringen sätter jag Bennich-Björkman och Palme något framför Bartelson och Bergman. Uppdelningen motiveras av att de båda förstnämnda har en mycket väldokumenterad kommunikativ bredd såväl ifråga om genre som målgrupper, och inlämna-

de skrifter bekräftar deras skicklighet i bred vetenskaplig/populärvetenskaplig kommunikation. Bartelson och Bergman – å sin sida – kommunicerar båda framgångsrikt i den akademiska miljön, men Bartelsons mer individuellt märkta språk gör att jag sätter honom framför Bergman.

Vid en jämförelse av värtaligheten i Bennich-Björkmans och Palmes skriftliga produktion sätter jag den förra främst. Betydelsefullt är att hon har en tydlig, mycket självständig och individuell röst, och att hon i ännu högre grad än Palme parallellt och kvalificerat utvecklat såväl svenskan som engelskan som sina vetenskapliga kommunikationsredskap. Hennes visade genrekompetens är hög och hennes framgångsrika bruk av ”värtalighet” i den pedagogiska lärargärningen är väl dokumenterad. Den rent akademiska lärarerfarenheten är väsentligt större än Palmes och därtill bättre vitsordad.

Intrycken från lärarprovet bekräftar i stort intrycken från läsningen. Vid provföreläsningarna meriterade sig Bartelson, Bennich-Björkman och Palme starkare ifråga om värtalighet än Bergman. Det goda intrycket av Bartelsons sakk-

ra och kraftfulla föreläsning förtogs av en viss brist i målgruppsanpassning. Palmes mycket pedagogiska och engagerade föreläsning skuggades av en viss brist på koncentration och tidhållning. Bennich-Björkmans lärarprov var stabilt, säkert och stringent. Även i den muntliga prövningen av de sökandes värtalighet framstår hon alltså som något starkare än de övriga sökande.

Min rangordning är alltså:

Li Bennich-Björkman

Joakim Palme

Jens Bartelson

Torbjörn Bergman

Jag vill understryka att samtliga är kvalificerade för tjänsten i avseende på värtalighet, sådan den beskrivits av fakultetsnämnden. Avstånden är förhållandevis små mellan de sökande.

Uppsala 15 oktober 2007

LARS BURMAN
PROFESSOR I LITTERATURVE-
TENSKAP VID UPPSALA UNIVER-
SITET HUVUDANSVARIG FÖR
ÄMNET RETORIK VID UPPSALA
UNIVERSITET 2000-2007